

Byens landskaber i børneperspektiv

Guldager, Susanne

Publication date:
2006

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Guldager, S. (2006). *Byens landskaber i børneperspektiv*. Center for Skov, Landskab og Planlægning/Københavns Universitet. Park- og Landskabsserien / Skov & Landskab Nr. 39

Skov & Landskab

Park- og Landskabsserien
nr. 39 • 2006

Byens landskaber i børneperspektiv

Susanne Guldager

Titel

Byens landskaber i børneperspektiv

Forfatter

Susanne Guldager

Udgiver

Center for skov, landskab og planlægning

Serietitel, nr.

Park- og Landskabsserien nr. 39-2006

Ansvarshavende redaktør

Niels Elers Koch

Dtp

Jette Alsing Larsen

Bedes citeret

Susanne Guldager (2006): Byens landskaber i børneperspektiv. Park- og Landskabsserien nr. 39, *Skov & Landskab*, Hørsholm, 2006. 60 s. ill.

ISBN

ISBN-10: 87-7903-268-0 (papir)

ISBN-10: 87-7903-269-9 (internet)

ISBN-13: 978-87-7903-268-2 (papir)

ISBN-13: 978-87-7903-269-9 (internet)

ISSN

0907-0338

Tryk

Prinfo – Handelstrykkeriet Aalborg

Oplag

600 eks.

Pris

125 kr. inkl. moms

Forsidefoto

Collage af børnetegninger

Gengivelse er tilladt med tydelig kildeangivelse

I salgs- eller reklameøjemed er eftertryk og citering af rapporten samt anvendelse af *Skov & Landskabs* navn kun tilladt efter skriftlig tilladelse.

Rapporten kan bestilles på

www.SL.kvl.dk

eller ved henvendelse til

Samfundslitteratur KVL-bogladen

Thorvaldsensvej 40

DK-1871 Frederiksberg C

Tlf. 3515 3895

E-post: sl@sl.cbs.dk

Forord

Børn kommer sjældent til orde, når det drejer sig om by- og boligområders disponering og indretning. Men i de senere år har der udviklet sig en større forståelse for betydningen af, at børns ønsker og behov tilgodeses, og børn inddrages i stigende grad som informanter i forhold til de beslutninger, der vedrører deres hverdagsliv. Det er væsentligt, fordi børn i højere grad end andre befolkningsgrupper er bundet til deres boligområder. Desuden udvikles og formes børn af de udfoldelses- og oplevelsesmuligheder, der er til rådighed for dem i barndommen.

Denne rapport indeholder en analyse af udfoldelses- og oplevelsesmuligheder i fire udvalgte bykvarterer med fokus på bykvarterets og boligområdernes friarealer og byrum. Kvartererne er valgt som udtryk for typiske boligkvarterer i Danmark.

Børnene kommer til orde i den empiriske del af undersøgelsen, der omfatter 61 børn i alderen 5-12 år. Formålet er, at sammenholde planlæggernes og børnenes syn på og forståelse for bykvarterets muligheder og forbedre videngrundlaget for planlægningen, så fremtidens byer og boligområder bliver mere børnevenlige.

Forskningsprojektet »Kvarteret som ramme om børns hverdagsliv« er et tværfagligt projekt, der er finansieret som et projekt under »Velfærdsprogrammet«, der blev udbudt af Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd (SSF) i 1997. Friluftsrådet har bidraget med støtte til den del af projektet, der vedrører børns brug af byens grønne områder.

Den tværfaglige gruppe, der har arbejdet med projektet, har bestået af følgende personer: Fra Center for Institutionsforskning, Højvangseminariet: Søren Schmidt (psykolog) og fra Institut for Institutionsforskning, Roskilde Universitetscenter: Kim Rasmussen (kultursociolog). Fra Dansk Byplanlaboratorium: Ole Damsgård (geograf) og Jette Esbjørn Hess (antropolog). Fra *Skov & Landskab*: Gertrud Jørgensen (arkitekt), Stine Holm (landskabsarkitekt), Trine Agervig Carstensen (geograf) og Susanne Guldager (landskabsarkitekt).

En præsentation af de fire bykvarterer, udarbejdet af Susanne Guldager, foreligger som en intern arbejdsrapport med titlen: »Kvarteret som ramme om børns hverdagsliv – en præsentation af fire bykvarterer«, udarbejdet i 2002. I denne rapport suppleres præsentationen som grundlag for tolkning af børnenes udsagn vedrørende byens landskaber.

Det empiriske feltarbejde er foretaget af ph.d.-studerende Trine Agervig Carstensen, stud.mag. Jill Sahlholt samt af lektor Søren Schmidt og lektor Kim Rasmussen. Lisbeth Studnitz har udarbejdet GIS-kortene til rapporterne. Forskningschef Gertrud Jørgensen har været projektleder. Det empi-

riske materiale er analyseret af Trine Agervig Carstensen og Susanne Guldager. Tilde Tvedt har redigeret rapporten og derved sikret projektets afslutning.

Vi vil gerne takke børnene og deres institutioner for hjælpsomhed og engagement. Friluftsrådet takkes for den økonomiske støtte til projektet.

Gertrud Jørgensen
Forskningschef

Susanne Guldager
Seniorrådgiver

Indhold

Forord	3
Indhold	5
Resumé	7
1. Introduktion	8
1.1 Afsættet	8
1.2 Legen	9
1.3 Projektet	10
2. Kvartersanalyse	16
2.1 Rum og form	17
2.2 Udfoldelse	21
2.3 Oplevelser	22
2.4 Friarealtyper	24
2.5 Sammenfatning – kvartersforskelle	26
3. Børnenes udsagn	29
3.1 Karrébebyggelsen	29
3.2 Parcelhuskvarteret	34
3.3 Den åbne etagebebyggelse	39
3.4 Tæt-lav bebyggelsen	44
3.5 Sammenfatning	47
4. Analyse og forslag til forbedringer	52
4.1 Resultaterne	52
4.2 Planlægning og forvaltning af børnevenlige byer og bykvarterer	55
4.3 Afrunding	57
Litteraturliste	59

Resumé

Projektet belyser de forhold, der er knyttet til forskelle i muligheder kvartererne imellem og til den aktuelle færden og anvendelse af de grønne områder. Børn er meget tilpasningsparate og accepterer som hovedregel deres muligheder. Enkelte af de større børn kan konkretisere deres ønsker og fremføre deres kritik. De er vokset fra den lille skala, der er bestemt af arealmulighederne i de byfornyede gårde og i tæt/lav kvarteret. De ønsker mere råderum med bedre forhold til bestemte aktiviteter f.eks. fodbold eller et ændret udtryk i de grønne områder f.eks. større variation. Ønskerne udtrykker behov for nuancerede muligheder og oplevelser.

Børn søger længere væk fra boligen, efterhånden som de bliver større. De store legepladser fungerer som mødesteder, hvor man prøver kræfter, men også kan snakke, mens man hænger på en gynge. Så er det ikke længere gynge eller det at gynge, der er det centrale. Rigtigt godt bliver det for mange børn, hvis der er busketter og træer, hvor man kan lave eller finde huler. Der har man hemmeligheder, og der kan man opleve den spænding, der ligger i at være til stede i sin egen verden på egne betingelser.

Børnenes forskellige interesser og forskellige engagement kommer tydeligt frem. Der er tale om fodboldbørn, naturinteresserede børn, børn hvor samvær med kammeraterne fylder meget, og børn der gerne er hjemme og alene. Derfor er alsidige muligheder i de kvarterer, hvor børn bor og færdes, af stor betydning. Idealet er, at de kvarterer, hvor børn vokser op, indeholder en mangfoldighed af muligheder, hvor både den sociale dimension og behovet for retræte kan tilfredsstilles. Samtidigt skal der være variation i udfoldelsesmuligheder og oplevelser for forskellige aldersgrupper og køn. I de kvarterer, der typisk er rammen om hverdagens børneliv i Danmark, er der stadig en del, der kan blive meget bedre, hvis disse mål skal nås.

1. Introduktion

1.1 Afsættet

Forståelsen for de grønne områders betydning i by- og boligmiljøet er vokset støt i takt med, at en større del af Danmarks befolkning bor i byer. I dag vokser 75 % af alle børn op i bymæssig bebyggelse. For børnene er bolig-nære grønne områder af særlig betydning, fordi børn er mindre mobile end andre befolkningsgrupper og derfor er afhængige af de tilbud, der er i kvar-teret. Mulighederne for aktiv udfoldelse, kreativ leg og kontakt med naturen er knyttet til de fysiske omgivelser, som de kan udforske på egen hånd. Men den moderne by, hvor de fleste børn vokser op, udgør ofte et ensartet fysisk miljø med begrænsede valgmuligheder inden for børns aktionsradius. Des-uden indskrænker trafikken bevægelsesfriheden i mange boligkvarterer.

I det tidlige industrisamfund blev børns leg ikke prioriteret, børn blev be-tragtet som små voksne, som skulle gøre nytte som arbejdskraft. Det var derfor sjældent, at børns behov blev tilgodeset med specielle anlæg til leg. Men fra begyndelsen af det 20. århundrede ændrede synet på barnet sig, og ganske langsomt blev børns leg, motion og erfaringer fra det fysiske miljø tillagt betydning. Børns opvækstvilkår fik opmærksomhed, og børnenes be-hov og ønsker satte sig spor i boligkvartererne.

I de tætte kvarterer med karrébebyggelse måtte børnene klare sig med ga-den eller gårdens restarealer, hvor boldspil og leg ofte foregik på trods af de voksnes begrænsninger. I de nye bebyggelser, der voksede frem i forstæ-derne, indgik det grønne efterhånden som en del af bebyggelsesplanen, og der blev stillet krav i byggelovgivningen til størrelse og indretning af de grønne områder bl.a. for at tilgodese behovet for ophold og leg.

Projektet »Byens landskaber i børneperspektiv« analyserer børns muligheder i fire typiske boligkvarterer fra det 20. århundrede. Derved indfanges den udvikling, der har fundet sted i boligbyggeriets planlægning og håndtering af de grønne områder. I undersøgelsen spørger vi nutidens børn, hvordan de i dag bruger byrummene og de grønne områder i deres kvarter, og hvad de oplever som vigtigt.

I rapporten fokuserer vi på børnenes muligheder for:

- færden i kvarteret
- fysisk aktivitet
- leg og kreativ udfoldelse
- socialt samvær
- sanseoplevelser
- naturoplevelser

1.2 Legen

Leg lærer

FN's Konvention om Barnets Rettigheder fastslog i 1989 en lang række retningslinier med det formål at beskytte børn og sikre deres udviklingsmuligheder. Konventionen fremhæver blandt andet børns ret til udvikling gennem leg. De medlemslande, der har tiltrådt konventionen, har forpligtiget sig til at arbejde efter dens retningslinier.

Der er i dag en almindelig forståelse for, at børn udvikles og lærer gennem legen. Og det 20. århundrede er da også blevet kaldt barnets århundrede. Det skyldes blandt andet, at samfundets syn på børn og barndommen udviklede sig gennem dette århundrede og blev et politiske tema. Det blev efterfølgende gjort til genstand for forskning og i stigende grad tænkt ind i planlægningen af offentlige miljøer og boligbebyggelser.

Børn interagerer med deres omgivelser, når de leger, og lærer gennem denne udforskning af stort og småt sig selv og verden at kende (Chase, 1993). Enhver, der iagttager børns leg både inde og ude, vil kunne tilslutte sig dette udsagn. Men børn vælger ikke selv deres rammer og er igennem barndommen bundet til deres kvarter. Udviklingsmuligheder og barnets erkendelse af verden og sig selv er i høj grad knyttet til de nære fysiske omgivelser. Derfor er det væsentligt at være opmærksom på børnenes muligheder, når man planlægger bykvarterer og boligmiljøer, der skal være ramme for børns leg og hverdagsliv.

Leg udendørs rummer andre muligheder end indendørs leg. Lege, som udfordrer kroppens motoriske evner og kræfter, finder sted i de grønne områder, børnene har adgang til. Mødet med naturen og mulighederne for at lege sammen med kammerater i frie omgivelser støtter desuden børnenes sociale, forståelses- og følelsesmæssige udvikling. Dette udsagn stammer fra en amerikansk undersøgelse af børns udendørs legesteder (Herrington, 1997).

Historisk

Betydningen af grønne områder, hvor børn kunne bevæge sig og lege, blev almindeligt anerkendt allerede i 1930'erne, hvor basale værdier som lys og luft ligeledes blev centrale planlægningsmål (Sørensen, 1931). På baggrund af C. Th. Sørensens tanker fik den skabende leg sit fysiske udtryk med Skrammellegepladsen i Emdrup i 1943, der har udviklet sig til nutidens byggelegepladser.

I 1950'ernes Danmark var der stor interesse for børnenes muligheder i efterkrigstidens nye boligkvarterer. Børns leg blev behandlet i artikler i fagtidsskrifter. Allerede i 1945 formulerede Max Siegumfeldt et legepladsprogram, som blev offentliggjort i tidsskriftet *Havekunst*. I tidsskriftet *Arkitekten* 1-2, 1952 refereredes analyser og undersøgelser, der belyste børns legemuligheder. Her beskrev man også det gode legested med muligheder for social kontakt, hvile, bevægelse og produktion, forstået som skabende leg (Jensen, 1952, s. 28-34). Det er sådanne artikler og undersøgelser,

der har været grundlag for 1950'ernes og 1960'ernes boligbyggeri, og for de legemuligheder, planlæggere og arkitekter skabte i den periode.

Forskning

I de følgende år var der meget stille om børns udendørs legemuligheder i Danmark. Men i USA blev der lavet banebrydende undersøgelser i slutningen af 1980'erne (Kaplan & Kaplan, 1989). De peger bl.a. på, at naturen er en væsentlig modvægt til dagligdagens pres, og at også børn er udsat for pres i hverdagen og har brug for at genfinde mental balance i naturen.

Svenske forskningsresultater (Grahn, 1991) vedrører brugen og betydningen af parker for alle brugergrupper. I Patrik Grahns undersøgelser inddeles parker i karakterkategorier, og det har vist sig, at parker, der giver mulighed for ro og for naturoplevelser knyttet til vand, terrænbevægelse og tæt vegetation, har høj besøgsfrekvens. Miljøpsykologiske studier (Nordström, 1990) bekræfter, at børns sanser stimuleres i naturen, og at det er disse sanseoplevelser, der præger børnenes forhold til naturen og huskes i voksenlivet. Hun konkluderer, at de oplevelser, der påvirker sanserne stærkest, er de oplevelser børn har, når de færdes på egen hånd, altså når de er alene og uden voksen overvågning både i naturen og i bykvarteret. Andre svenske undersøgelser peger på, at børn bliver stimuleret, når der er direkte adgang fra skolegården til naturområder og skov (Lindholm, 1995).

En dansk undersøgelse (Holm, 2000) viser, at børneinstitutioner er flittige brugere af byernes parker og grønne områder. Den understreger betydningen af, at der eksisterer et varieret udbud af grønne områder i by- og boligmiljøet i institutionernes umiddelbare nærhed.

Der er således mange gode grunde til at fokusere på børns muligheder i byens rum og i de grønne områder i boligkvarteret. Målet med dette projekt er at bidrage med viden og praktiske anvisninger, der kan nyttiggøres i planlægning og fornyelse af bolig- og bykvarterer, jf. figur 1.

1.3 Projektet

Formål

Det er nærliggende at antage, at der er store forskelle i børns muligheder for udendørs leg og selvstændig færden, afhængigt af om barnet bor i den ældre tætte boligmasse eller i en af forstædernes åbne bykvarterer. Undersøgelsen skal dels afdække forskellene, dels med børnenes egne ord fortælle, hvordan byen tager sig ud i børnehøjde.

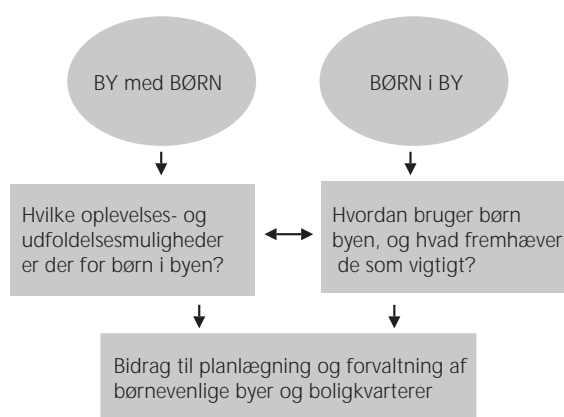
Med denne fremgangsmåde kan vi sammenholde en analyse af de valgte bykvarterer med udsagn fra de børn, der bor og færdes i disse kvarterer. Ved at sætte den professionelle opfattelse af byens landskab i forhold til børnenes udsagn, håber vi at kunne bidrage med viden, der kan indgå i planlægning og omformning af by- og boligkvarterer, der har til formål af forbedre forholdene for byens børn.

Grundlag

Det forskningssamarbejde, som denne rapport er en del af, har omfattet en byplanfaglig del, der vedrører fire udvalgte bykvarterer og en kvalitativ undersøgelse, der omfatter udvalgte børn fra disse kvarterer. Det er det fælles grundlag for deltagerne i projektet »Kvarteret som ramme om børns hverdagsliv«.

Projektets ene spor indeholder en fysisk-funktionel analyse, hvis formål det er at belyse børnenes udfoldelses- og oplevelsesmuligheder i de offentlige byrum, set med planlæggerøjne.

Projektets anden spor består af en kvalitativ undersøgelse, hvor børnenes egne udsagn giver en forståelse af deres færden i bykvarteret og deres brug af og oplevelser i de grønne områder.

Figur 1. De to spor: Byen i børnehøjde – Undersøgelsens opbygning.

Figuren ovenfor er brugt som udgangspunkt for det samlede projekt. Denne rapport »Byens landskaber i børneperspektiv« tager afsæt i det samlede materiale, men fokus er på byens landskaber. Derfor foretages en supplerende analyse af de fysiske rum, som kan sættes i forhold til børnenes udsagn om deres færden i, brug af og ønsker til byens landskaber.

De fire kvarterer

Kvartersanalysen belyser de muligheder, der er for børn, set med planlæggerøjne (det ene spor) og forholder sig dermed til det ene af de to hovedspørgsmål, det har været projektets formål at belyse, jf. figur 1.

Ved valget af de kvarterer, der indgår i undersøgelsen, har det været centralt at inddrage kvarterer, der dels repræsenterer forskellige byplanhistoriske epoker, dels afspejler variationen i de almindeligst forekommende typer af boligbebyggelser i Danmark.

Data fra Danmarks Statistiks boligopgørelse viser, at antallet af boliger i Danmark er 2,6 mio. Heraf er der godt 1,0 mio. boliger i etageejendomme, hvoraf ca. 200.000 ligger i meget tætte kvarterer i de store byer. Der er 1,1

mio. villaer og parcelhuse, og knap 400.000 tætte haveboliger, dvs. række-, kæde- og dobbelthuse. Resten er boliger, der ligger spredt (Danmarks Statistik, 2005).

Den typologi, der er brugt som udgangspunkt for kvartersvalget, indeholder kategorier, der er karakteristiske tidsmæssigt, funktionelt, teknisk og arkitektonisk. Typologien er udviklet af forskere på Aalborg Universitet (Marling & Knudstrup, 1998).

Typologien omfatter fire hovedkategorier:

- etagebebyggelse i karréstruktur
- enfamiliehuse: villa- eller parcelhuskvarteret
- etagebebyggelse i åben struktur
- tæt-lav bebyggelse

På det grundlag har vi valgt et kvarter som repræsentant for hver af de fire hovedkategorier.

De fire udvalgte kvarterer:

- Ndr. Frihavnsgade-kvarteret, Østerbro, Københavns Kommune
- Ågerupvej-kvarteret, Ballerup Kommune
- Hedeparken og Magleparken, Ballerup Kommune
- Kvarteret Vængerne, Albertslund Kommune

Disse kvarterer er beskrevet nærmere i arbejdsrapporten: »Kvarteret som ramme om børns hverdagsliv – En præsentation af de fire bykvarterer« (Guldager, 2002).

Fokus på byens landskaber

I denne rapport er byens landskaber i fokus. Rapporten anlægger en helhedsorienteret kvartersopfattelse, som udtrykkes med begrebet »byens landskaber«. Dette begreb angiver, ligesom det svenske begreb »utemiljø«, at det centrale er mulighederne under åben himmel, hvor byens rum og naturen på forskellige måder er medspiller. Brugen af begrebet »byens landskaber« betyder, at man får det hele med – både de friarealtyper, der traditionelt hører til parkforvalterens ansvarsområde, de urbane byrum, torve og pladser og de åbne landskaber, skove og naturområder, der er en del af de valgte kvarterer og bydele.

Byens landskaber er et rumligt begreb med flere dimensioner. Man kan tale om kollektive landskaber, som er de store offentlige rum, der skaber fælles identitet, og om de mindre steder, hvor man oplever intimitet, tryghed og tilknytning til kvarteret.

De store og små landskaber danner ofte et hierarki – et mønster af store og små arealer, hvoraf nogle har et grønt indhold og en rekreativ og æstetisk funktion. I planlægningsssammenhæng omtales disse mønstre som strukturer, hvor bebyggelsesstruktur og trafikstruktur spiller sammen med den

grønne struktur i det samlede bymønster. Ved at betragte byen på denne måde, får man fokus på samspillet mellem byens forskellige funktioner, deres gensidige påvirkning af hinanden og deres betydning for helheden. Karakteren af dette samspil er centralt for byens brugere og for de udfoldelses- og oplevelsesmuligheder, der er i et bykvarter.

Friarealer og grønne elementer er den del af byens landskab, som traditionelt har været forbundet med den rekreative funktion og et æstetiske udtryk. Svenske forskere (Bucht et al, 1994) har udvidet denne opfattelse ved at tilføje byens grønne strukturer både social, kulturel og miljømæssig betydning. Anskuet på denne langt bredere måde, fremhæves byens landskaber som mødesteder med plads til sociale aktiviteter og som kulturbærende i fortid og nutid. Desuden er de betydningsfulde erfaringsrum for naturbeskyttelses- og kredsløbstankegange. Byens landskaber udgør også konkrete ressourcer arealmæssigt og i forhold til håndtering af jord, vand, klimaspørgsmål og plante- og dyreliv m.m.

Tilgængeligheden til byens landskaber er meget forskellig. Mange arealer har en offentlig karakter og er offentligt tilgængelige som færdsels- eller opholdsareal. Men ofte er tilgængeligheden til byens landskaber begrænset af arealernes brug og ejerforhold. Halvoffentlige byrum er knyttet til f.eks. institutioner og skoler. Disse arealer er tilgængelige for særlige brugergrupper med et ærinde. Etagehusbebyggelser og tæt-lavbebyggelser har fælles gårde og byhaver, der er anlagt som boligernes friarealer for et begrænset antal beboere. De private arealer er for de få.

I alle bykvarterer er en stor del af byrummet udformet for at tilgodese trafikstrømmene, og der er begrænsede muligheder for at bruge arealerne til andre formål end de trafikale. Byens landskaber og friarealer derimod er ikke i så høj grad lagt i faste rammer, og det giver bedre muligheder for at tilgodese spontane ønsker og skiftende behov. Ofte kan trafikken dog være en barriere for børnene.

De valgte parametre

Kvartersanalysen fokuserer på de muligheder, børn får stillet til rådighed i kvarterets rumlige orden. Mulighederne fremstilles dels ved at redegøre for konkrete fysisk-funktionelle forhold, knyttet til kvarterets byplanmæssige forudsætninger, dels ved en analyse af de udfoldelses- og oplevelsesmuligheder, der fremtræder for planlæggerøjet. Forholdene vurderes ud fra nogle udvalgte parametre, der i litteraturen er tillagt betydning for børns udvikling.

Parametre for rum og form (fysisk-funktionelle forhold)

- Arealstørrelser
- Mønster og struktur
- Afstande, barrierer og tilgængelighed

Valg af parametre er sket på baggrund af arbejdsrapporten: Kvarteret som ramme om børns hverdagsliv – En præsentation af de fire kvarterer (Guldager, 2002).

Parametre for udfoldelsesmuligheder

- Færden og møde
- Fysisk aktivitet
- Skabende leg
- Udfoldelse i naturen

Disse parametre er valgt, fordi de er almindeligt anerkendte som centrale i forhold til børns behov for kropslig udfordring, sociale muligheder og kreativ udfoldelse (Sørensen, 1931; Sigumfeldt, 1945; Jensen, 1952; Kaplan & Kaplan, 1989; Herrington, 1997).

Parametre for oplevelsesmulighederne

- Komplexitet og identifikation
- Sansoplevelser, kontakt med sanserne
- Naturoplevelser, kontakt med elementerne

Disse parametre er valgt med støtte i miljøpsykologiske studier og studier af børns præferencer (Nordström, 1990; Grahn, 1991).

Børneundersøgelsen

Det andet spor der skal belyse, hvordan børn bruger bykvarterets muligheder, er udført som en kvalitativ undersøgelse. Det omfatter bl.a. interview med 61 børn i alderen 5-12 år. Kontakten med børnene er etableret gennem deres fritidsinstitutioner og med forældrenes tilladelse. Vi har anonymiseret børnene i forbindelse med databehandlingen ved at ændre deres navne.

Vi har brugt forskellige kvalitative metoder til at få børnene til at fortælle om deres hverdagsliv. De udførte interviews har haft fokus på »den institutionelle trekant« (hjem – skole – institution – hjem), se Rasmussen, 2004, som er den fysiske ramme for undersøgelsen. Metodemæssigt er interviewene udført som gående, semi-strukturerede forskningsinterview af 1-2 timers varighed. Det vil sige, at barnet sammen med interviewpersonen har tilbagelagt den daglige rute mellem hjem, skole og fritidshjem med afstikere til interessante steder. Inden gåturen er barnet blevet bedt om at tegne to tegninger. Den ene som udtryk for *stedet, hvor du bor*. Den anden som udtryk for *et sted, hvor du kan lide at lege/være*. Der er lavet rutekort og taget fotos på gåturen. Alle interviews er optaget på bånd.

Da der er tale om en kvalitativ undersøgelse, er de indsamlede data ikke kvantificerbare. De er brugt som udgangspunkt for at beskrive og tolke børns brug og opfattelse af de fire kvarterer. Med børnene som informanter belyses, hvad de værdsætter og savner, og hvilke muligheder og begrænsninger de oplever.

Det kvalitative interview forstås og tolkes i forhold til den interviewedes livsverden, med henblik på at bidrage med ny forståelse af denne livsverden. Tolkningen af kvalitative data er udfordrende, fordi de bygger på andre vidensprincipper end objektivitet, generalisering og kontrol. Kvalitative metoder bruges ofte i forhold til dynamiske fænomener med mange variable, som gør, at det er vanskeligt at gennemskue (kvalificere) sammenhængene. For at sikre validiteten af kvalitative analyser er det nødvendigt at stille for-

skellige spørgsmål til det samme empiriske materiale. Derved opnås forskellige tolkninger eller svar på de komplekse forhold, der undersøges. For at sikre troværdigheden er det vigtigt at tolkningerne er velovervejede og gennemskuelige.

Flere forskere har beskæftiget sig teoretisk med kvalitative undersøgelsesmetoder. En af dem (Kvale, 1997) har defineret det kvalitative forskningsinterview som et interview, der har til formål at indhente beskrivelser af den interviewedes livsverden. Det danner grundlag for at fortolke betydningen af bestemte fænomener og dermed opnå større forståelse for den interviewedes livsverden. Bykvarteret og børnenes hverdagsliv er den livsverden, vi undersøger. Vores spørgsmål til børnene og tolkningen af deres svar sigter derfor mod at belyse de fænomener, der kan tolkes som vigtige for børnene i deres hverdag.

Databehandling

Da selve interviewfasen var slut, blev alle interviews renskrevet. Tegninger og rutekort blev samlet i ringbind sammen med et udskrift af samtalen med hvert barn. Alt materialet blev gjort tilgængeligt for de involverede forskere.

Ved behandlingen af det empirisk datamateriale er vi gået frem på følgende måde: Udskrifter af interviewene blev gennemlæst som baggrund for en kort kvartersbeskrivelse. Den er suppleret med mere systematiske citatpluk, relateret til udvalgte temaer, der kom frem i forløbet og har relation til byens landskaber. Anvendelsen af citatpluk og tematisering af udsagnene er anerkendte og beskrevne metoder.

Tematiseringen er systematiseret i forhold til emner, der er centrale i det empiriske materiale og af betydning for planlægning og udvikling af bykvarter og byens landskaber. Temaerne er ligeledes centrale i forhold til at sammenfatte og konkretisere mulighederne for at arbejde målrettet og handlingsorienteret med forbedringer for børn i byer og boligkvarterer.

Børneinterviews – centrale temaer

- Færden i kvarter og bydel
- Legepladser og -steder med mulighed for fysisk aktivitet og skabende leg
- Spontan udeleg og oplevelser i kvarteret
- Tanker og udsagn om kvarteret

Vi har foretaget en vis kvantificering af børnenes svar inden for de valgte temaer. Svarene refereres enten som *unikke historier*, der vurderes som væsentlige, selvom de kun optræder en enkelt gang, *tendenser* dvs. samme slags historie eller udsagn, der gentages af flere børn, eller *mønstre* dvs. historier med udprægede fællestræk, der optræder i massiv grad (Rasmussen & Smidt, 2001).

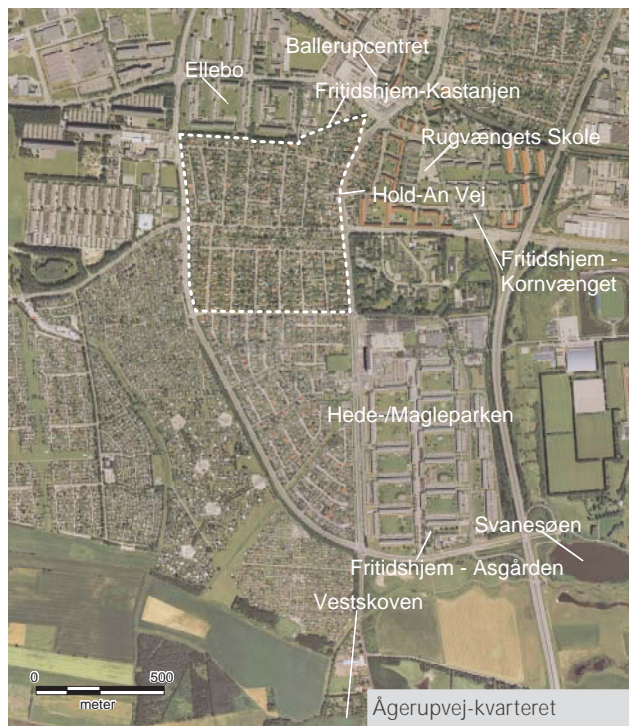
Børnene har løst de stillede opgaver og besvaret de stillede spørgsmål, men ideen med den semi-strukturerede interviewform er, at børnene også meddeler sig om løst og fast, der dukker op undervejs i interviewforløbet. Disse mere spontane udtryk indgår i tolkningen af materialet.

2. Kvartersanalyse

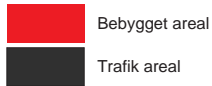
I det følgende er der, med udgangspunkt i de valgte parametre, tegnet et billede af de fire kvarterer med fokus på byens landskaber. Bykvartererne er valgt som typiske for by- og boligudviklingen i Danmark i det 20. århundrede. De ligger af praktiske grunde alle fire i Københavnsområdet.

Figur 2. De fire kvarterer – oversigt med stednavne og kvartersafgrænsning i forhold til bydelen.

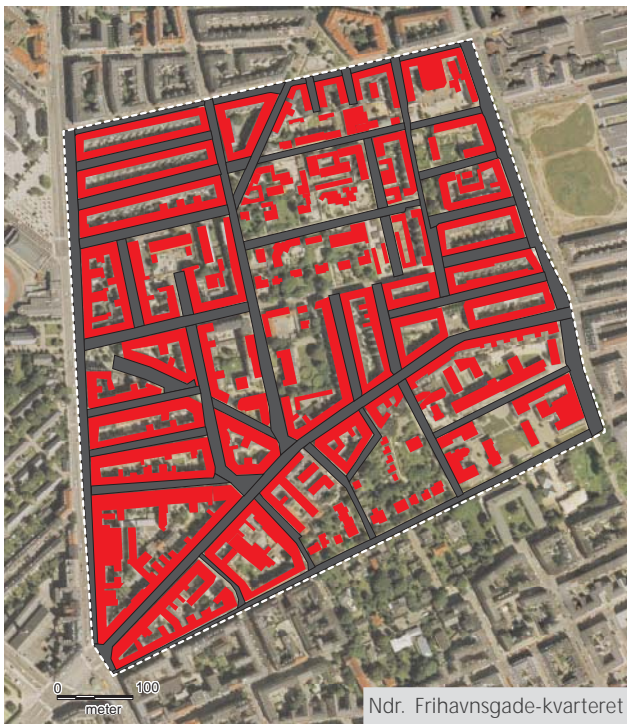

2.1 Rum og form

De fysisk-funktionelle forhold skaber kvarterets rum og muligheder. Forskellige idealer og forudsætninger giver bykvartererne deres tidstypiske identitet. I det følgende beskrives nogle af de konkrete forhold, der knytter sig til de valgte kvarterers geografi.

Figur 3. Arealkategorier og strukturer. Trafikareal er veje og parkeringsarealer. Byens landskaber er primært de arealer, der ikke er bebygget eller anlagt til trafik.

Arealstørrelser

Det bebyggede areal og vejarealets andel af det samlede areal viser, hvor meget areal der er til rådighed som bylandskab under en eller anden form.

Tabel 1. Bylandskabets procentvise andel af det samlede areal.

Kvarter:	Samlet areal i.f.t. areal med bebyggelse og veje	Bylandskab til rådighed som fortov, plads, have, friareal m.m.
Ndr. Frihavsgade (København)	41 ha/24 ha = 58 %	170.000 m ² = 42 %
Ågerupvej (Ballerup)	43 ha/10 ha = 24 %	330.000 m ² = 76 %
Hedeparken/ Magleparken (Ballerup)	42 ha/11 ha = 26 %	310.000 m ² = 74 %
Vængerne (Albertslund)	9 ha/2,5 ha = 28 %	60.000 m ² = 72 %

Tabel 2. Bylandskab til rådighed i hvert af de fire kvarterer.

	Kvadratmeter pr. beboer	Kvadratmeter pr. barn
Ndr. Frihavsgade (København)	22	206
Ågerupvej (Ballerup)	290	1.700
Hedeparken/ Magleparken (Ballerup)	72	473
Vængerne (Albertslund)	110	485

De arealmæssige forskelle mellem kvartererne kommer tydeligt frem, når man ser på ovenstående arealdata. Der er markante forskelle i arealstørrelserne mellem Ndr. Frihavsgade og de tre yngre kvarterer. Forskellene understreges af en beregning af det areal, der er til rådighed for den enkelte beboer i de fire kvarterer. Tallene viser også meget markante forskelle mellem etagebyggeri og parcelhusbyggeri, idet der i parcelhuskvarteret er meget store arealer til rådighed inden for parcellens afgrænsede rum.

Mønster og struktur

I kvarteret omkring Ndr. Frihavsgade i København består bylandskabet af mindre og spredtliggende arealer, som dels er områder, der er blevet tilovers i kvarterets udviklingsproces, dels er enkeltelementer i form af trærækker, trægrupper og enkelttræer. Tætbyens bylandskab kan karakteriseres som en punktstruktur, hvor elementerne er tilfældigt fordelt, men integreret i kvartersstrukturen.

Helt omvendt er det i de tre øvrige kvarterer, hvis landskaber arealmæssigt

er næsten ens i størrelse og i procentvis andel af det samlede areal. Friarealerne er her sammenhængende grønne strukturer organiseret på baggrund af de forskellige bebyggelsestyper, som de tre kvarterer repræsenterer.

I parcelhuskvarteret ved Ågerupvej i Ballerup er bylandskabet opdelt i haver og vejarealer i et stramt og regelmæssigt mønster. Det samme gælder til en vis grad i Hedeparken/Magleparken i Ballerup, som består af ensartede og sideordnede gårdrum, forbundet af mindre grønne strøg og forbindelseslinier. Man kan karakterisere denne måde at organisere byrummet på som et mønster, bygget op af linier og flader i en differentieret gitterstruktur.

Kvarteret Vængernes bylandskab er et bevidst udformet og hierarkisk opbygget system af friarealer og grønne elementer med forbindelse internt og med omgivelsernes store landskaber. Strukturen kan karakteriseres som labyrintisk.

Forskellene mellem de fire kvarterer afspejler skiftende byplanmæssige idealer og prioriteringer. De grønne områder kom på dagsordenen i byplanlægningen i 1930'erne. Derefter indgik friarealer og landskabsstrøg i stigende grad som elementer i planlægningen af nye bebyggelser. Dette slog rigtigt igennem med de store eksperimentelle betonbyggerier i 1960'erne og har også præget byfornyelsen. Parcelhuskvartererne har ikke på samme måde fulgt med. De ældre parcelhuskvarterer mangler også i dag i mange tilfælde en klar struktur og fælles byrum, sådan som man kan se det i Ågerupvej-kvarteret.

Afstande, barrierer, tilgængelighed

Afstande på 250-300 m til et rekreativt område regnes som den maksimale afstand for bymennesker på hverdage (Nordisk Ministerråd, 1987), men i weekenden kan folk tilbagelægge større afstande. En anden undersøgelse (Holm, 1998) viser, at afstanden har betydning for besøghyppigheden både for voksne og børn, og at børn og unge mellem 7 og 12 år besøger grønne områder flittigt. I England har man anbefalet, at der højst må være 500 m til grønne områder (Box & Harrison, 1993). Denne afstand er på baggrund af nyere undersøgelser foreslået reduceret til 280 m (Harrison et al., 1995).

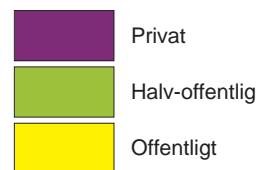
I denne undersøgelse har vi valgt at medregne faciliteter, der ligger inden for en afstand på maksimalt 500 m, som en del af bykvarterets umiddelbare muligheder. Arealer inden for denne afstand ligger til grund for vurderingen af tilbuddene i boligområder og bykvarterer. Men selv om afstanden er en vigtig parameter for børn, er barrierer det afgørende i forhold til børns mobilitet. Den væsentligste barriere i bykvartererne er vejene. Derfor er sikkerhedsforanstaltninger af stor betydning.

Tilgængeligheden påvirkes også af ejerforholdene. I parcelhuskvarteret er byrummet i høj grad privatiseret, og det begrænser tilgængeligheden. Modsat i tætbyen og de nye kvarterer, hvor byrummet helt eller delvist er åbent for offentlig adgang og fællesskab.

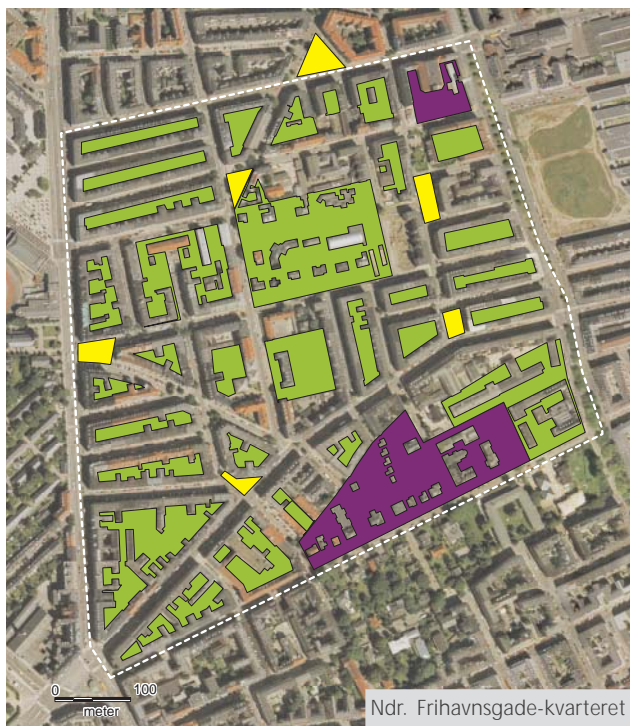
I Ndr. Frihavnsgadekvarteret og Ågerupvej-kvarteret er der kun ganske få

sikkerhedsforanstaltninger, der kan hjælpe børnene rundt i og ud af kvarteret. I disse to kvarterer bliver børnene derfor ofte fastholdt i de bolignære byrum.

Kvarteret Hedeparken/Magleparken er planlagt med henblik på at adskille den kørende og gående trafik. Dette var nyt i 1960'erne, da bebyggelsen var på tegnebrættet, og er gennemført for størstedelen af bebyggelsen. Nogle

Figur 4. Privatejede, offentlige og halvoffentlige grønne områder der viser forskelle i tilgængelighed og sociale muligheder.

af beboerne er dog henvist til traditionelle lyskryds og fodgængerfelter. Det begrænser tilgængeligheden til bykvarterets landskaber og friarealer.

I kvarteret Vængerne er gående og kørende trafik konsekvent adskilt. Det betyder, at sammenhænge i og tilgængelighed til kvarteret er sikret. Det giver muligheder for fri færden og selvstændige valg mellem tilbud nær boligen, i kvarteret og til en vis grad i bydelen.

2.2 Udfoldelse

Børnenes udfoldelsesmuligheder indkredses ved en kortfattet analyse og vurdering af muligheder og begrænsninger i forhold til de valgte parametre i hvert af bykvartererne.

Færden og møde

I kvarteret Ndr. Frihavsgade på Østerbro begrænser trafikken mulighederne for bevægelse og møde. Det samme gælder i kvarteret omkring Ågerupvej, der desuden mangler byrum, hvor det spontane møde kan finde sted. Omvendt betyder trafikdifferentieringen, de mange mødesteder og store fælles landskaber i Hedeparken/Magleparken og Vængerne, at der er bevægelsesfrihed og mange sociale muligheder.

Disse muligheder er væsentlige kvaliteter i de to nyere kvarterstyper. De er knyttet til idégrundlaget bag bebyggelsernes udformning og signalerer, at de sociale værdier er tillagt stor betydning fra midten af 1960'erne og frem. Forbindelserne til bydelen og den overordnede grønne struktur supplerer bevægelsesmulighederne i disse kvarterer.

Fysisk aktivitet

I Ndr. Frihavsgade-kvarteret er mulighederne for fysisk udfoldelse især knyttet til gårdrummene, hvis størrelse og rummelighed er afgørende for de lidt større børn. Ved Ågerupvej reducerer opdelingen i private havearealer børnenes muligheder for fælles leg og motoriske udfordringer, der kræver plads og udstyr.

I Hedeparken/Magleparken er byrummet tilgængeligt som tumleplads for kvarterets børn. Der er et stort udvalg af legeredskaber og mange kropslige muligheder. Bebyggelsens størrelse og de rumlige forhold i de urbane byrum giver mange motoriske udfordringer, blandt andet er det muligt at cykle og bruge skateboard og rulleskøjter. Organiseret fodbold kan også finde sted i gårdrummene. Kroppen udfordres af de store afstande i de lange, lige linier og til en vis grad af terrænets fald og de formede bakker.

Kvarteret Vængerne giver også mange muligheder for fysisk aktivitet, men på grund af den begrænsede udstrækning og den labyrintprægede struktur har mulighederne en anden karakter. Bydelens varierede landskaber supplerer kvarteret med tilbud om fysisk udfoldelse.

Skabende leg

Skabende leg udendørs stimuleres af variation i byrummets indhold og udtryk, men mulighederne for leg og ophold udendørs er meget forskellige i de fire kvarterer.

I Ndr. Frihavnsgade-kvarteret er arealet begrænset. Variation knytter sig til de halvprivate gårdrum, hvoraf flere har fået etableret legeareal og opholdspladser. I disse gårdrum skal man være indstillet på at dele rummets faciliteter, derfor er mulighederne for ro og kreativ udfoldelse afhængige af omgivelsernes adfærd.

Samspillet mellem forskellige, overlappende arealanvendelser sikrer variationen og kompenserer for det begrænsede areal i det tætte bykvarter. I kvarterne i byens udkant er der store arealer til rådighed, men nogle kan til tider have et lidt øde udseende, præget af sparsom indretning og begrænset brug.

Ved Ågerupvej er det de private haver, der imødekommer behovet for udendørs leg og ophold. De store private bolignære friarealer kompenserer til en vis grad for manglen på offentligt tilgængelige landskabsrum. Havernes private karakter gør, at der er gode muligheder for fredfyldt og uforstyrret ophold og leg.

I de nyere kvarterer er der plads og muligheder for at skabe variation i byrummene. Disse muligheder er forskelligt udnyttet i Hedeparken/Magleparken og i Vængene. Hedeparken/Magleparken er præget af den store skala, og mange gentagelser i det rumlige udtryk. I Vængerne er der arbejdet bevidst med at sikre variation i de små og mindre byrum med henblik på forskellige udfoldelsesmulighederne. Den lille skala passer til tæt-lav bebyggelsesformen.

Udfoldelse i naturen

Naturen i kvarteret ved Ndr. Frihavnsgade kan karakteriseres som bynatur, dvs. spontan natur, som kan tilpasse sig byens særlige forhold, hvor nøjsomhed er et grundvilkår. Den kulturprægede natur er iøjnefaldende på altaner, i gårdrum og i et vist omfang i de offentlige byrum, men udfoldelsesmulighederne i byens natur er begrænsede.

De tre øvrige kvarterer har mange muligheder for udfoldelse, knyttet til spontan natur og til den kulturprægede vegetation i haver, parker og naturområder. Ved Ågerupvej er det havernes kulturprægede indhold, der repræsenterer naturen. Både Hedeparken/Magleparken og Vængerne har store landskaber som naboer med naturtyper som skov, søer, åer og enge og muligheder for udfoldelse.

2.3 Oplevelser

Oplevelsesmulighederne indkredses ligesom udfoldelsesmulighederne ved en vurdering af muligheder og begrænsninger i forhold til de valgte parametre.

Kompleksitet og identifikation

Kvarteret omkring Ndr. Frihavsgade på Østerbro, i Ågerupvej kvarteret og i Hedeparken/Magleparken har alle tre en regelmæssig netstruktur som overordnet ordensprincip. Inden for denne struktur udfolder kvarteret sin mangfoldighed. På Østerbro bryder den funktionelle diversitet og de mange forskellige arkitektoniske udtryk det faste mønster. Det samme gælder til en vis grad i parcelhuskvarteret, hvor der er stor mangfoldighed i udtrykket på den enkelte parcel. I Hedeparken/Magleparken er kompleksiteten mere begrænset. De mange gentagelser og den store skala resulterer i et monotont helhedsindtryk. Det gælder ikke på helt samme måde i Vængerne. Her er den labyrintiske bebyggelsesstruktur og det landskabelige hierarki med til at skabe variation, men variationen knytter sig i høj grad til det fysiske udtryk. Både Hedeparken/Magleparken og Vængerne er tænkt som samlede bebyggelser, der er bygget i en tid, hvor normen om funktionel adskillelse af byfunktioner var gældende.

I alle kvarterer er der elementer, som har betydning for identifikation og tilegnelse af byrummet. I Ndr. Frihavsgade bidrager historiske spor, bebyggelsens arkitektur og vegetationens alder til kvarterets særpræg. Kompleksiteten og identifikationsmulighederne er blevet til som en del af kvarterets lange udvikling.

Kvarteret Ågerupvej er karakteristisk som eksempel på et ældre parcelhuskvarter uden iøjnefaldende fælles identifikationsobjekter, der kan lette orienteringen i kvarteret. Både i Hedeparken/Magleparken og i Vængerne er der arbejdet bevidst på at integrere elementer, der kan bidrage til at skabe identitet i bebyggelsen. Kanalgaden i Hedeparken/Magleparken er et markant arkitektonisk fællesanlæg, der samler bebyggelsen. I Vængerne er der arbejdet med farver og forskellige materialer i facadebeklædningen, og ved hver boligenhed er der opstillet en portal, der markerer indgangen.

Sanseoplevelser, kontakt med sanserne

Sanseoplevelser kan være positive og associere til noget smukt og rart, men kan også være negative. Lyde og lugte kan f.eks. give ubehageligt oplevelser og associationer. Det, man får ind gennem øjet, har særlig betydning for den æstetiske oplevelse. F.eks. er harmoni eller kontrast i det æstetiske udtryk baggrunden for positive eller negative oplevelser (Højring, 1999). Oplevelserne kan være knyttet til byrummenes arkitektur og farver og til samspillet med det grønne som kulturudtryk og som natur. Æstetiske oplevelser er individuelle, og mulighederne er forskellige i de fire kvarterer.

Naturoplevelse, kontakt med elementerne

Naturoplevelser er knyttet til planter og dyr og til elementerne og deres samspil. De bedste muligheder for naturkontakt findes i kvarterer, der har meget grønt areal, har kontakt til de store landskabselementer eller har en iøjnefaldende kontrast mellem naturtyper og kulturprægede udtryk. Men også de grønne elementer, der indgår i byprægede friarealer, og byens arkitektonisk formede rum muliggør naturkontakt. De fire kvarterstyper har alle grønne områder med et frodigt og varieret plantevalg, der på forskellig måde giver kontakt og erfaring med naturen. Naturoplevelsen er knyttet til både viden, erfaringer og sanseoplevelser.

2.4 Friarealtyper

Friarealer – grønne områder og naturområder – er en væsentlig del af byens landskaber. I det følgende karakteriseres de friarealtyper, der er aktuelle i de fire bykvarterer. Formålet er at tydeliggøre den grønne del af byens landskab.

Kategorier

Friarealerne i de fire bykvarterer formes som rum af omkringliggende bebyggelse og anlæg og som arkitektonisk udtryk af de grønne elementer: træer, buske, græsflader, stauderabatter, blomsterkummer og slyngplanter. Sammen med andre materialer indgår planterne som midler i bestræbelserne på at nå et ønsket udtryk og støtte funktions- og oplevelsesmulighederne.

I den traditionelle forståelse kategoriseres friarealer som boligens, byens eller det åbne lands friarealer (Andersson et al, 1984). Grundlaget er friarealernes tilknytning til boliger, deres brug og placering i bystrukturen.

»Boligens friarealer« er defineret som mindre områder – haver, gårdrum og pladser – i umiddelbar tilknytning til boligen (afstand fra boligen 0-50 m).

»Bykvarterets friarealer« er lidt større grønne områder, sportspladser, legepladser og torve. De er fælles for flere boligblokke eller karréer med fælles bygningsmæssig karakter (afstand fra boligen 0-500 m). Bykvarterets friarealer er differentieret i forskellige arealtyper, der tilgodeser forskellige anvendelser, men friarealet er en del af kvarteret.

»Bydelens friarealer«. Bydele består af flere kvarterer, og friarealtyperne er

Figur 5. Oversigt over friarealtyper i de fire bykvarterer.

Friarealtyper	Nordre Frihavns- gade, Østerbro	Ågerupvej	Hedeparken/ Magleparken	Vængerne
Boligens friarealer				
Haver	-	+	-	+
Bolignære pladser og gårdrum	+	-	+	+
Bykvarterets fælles friarealer				
Torve og pladser	+	-	+	+
Legepladser	+	-	+	+
Boldbaner	-	-	+	+
Naturprægede arealer	-	-	(+)	(+)
Bydelens friarealer				
Parker	+	-	+	+
Promenader	+	+	+	-
Idrætsanlæg	+	+	+	+
Naturprægede arealer – mindre søer, krat, skov, eng	(+)	-	+	+
- mulighederne er begrænsede				
+ mulighederne er gode				
(+) mulighederne er til stede				

fælles for bydelen og betjener et stort opland (afstand fra boligen maks. 1.500 m). Friarealerne tilgodeser kollektive funktioner, der samler byboerne om særlige interesser, eller bidrager til at strukturere byen og give identitet og forståelse for stedet. Friarealtyperne er parker, promenader, idrætsanlæg, søer, skove og andre naturprægede arealer.

»Naturområder«, der afspejler byens naturgrundlag, er friarealer af varierende størrelse, der indgår eller præger bydelen, opdeler eller definerer byområdet, afhængigt af hvilke landskabselementer der er tale om.

Figur 5 viser, hvilke friarealtyper der er repræsenteret i de fire bykvarterer. Terminologien er meget forenklet, da formålet er at skabe overblik over de fire kvarterers forskellige udbud af friarealtyper.

Boligens friarealer

I to af de fire kvarterer har beboerne adgang til et privat haveareal ved boligen. Parcelhuskvarteret rummer kun denne ene friarealtype – den private have på 6-700 m². Det er forskelligt fra tæt-lav byggeriet i Vængerne, hvor de private haver er ganske små, men knyttet til det hierarki af friarealer, der er karakteristisk for bebyggelsestypen og skaber forbindelse til de store landskaber. Privathaverne privatiserer byrummet. I parcelhuskvarteret vender de sig indad med en markant fysisk barriere mod omverdenen, mens haverne i Vængerne holder en dør åben mod de fælles friarealer, de er forbundet med. På den måde er de afsat for en udadrettet bevægelse.

Bolignære pladser og gårdrum findes i de tre kvarterer – Ndr. Frihavsgade, Hedeparken/Magleparken og Vængerne. Friarealerne har forskellig udformning og sammenhæng med kvarteret, bestemt af historie og bebyggelsestype.

I Nrd. Frihavsgade-kvarteret på Østerbro lukker karréerne sig om gårdrum, der i mange tilfælde er nyindrettede som led i byfornyelse. Gårdrummene er forbeholdt beboerne i karréen og inviterer denne snævre kreds til møde og udfoldelse. Gårdene har som hovedregel ingen visuel forbindelse med kvarterets offentlige byrum og grønne elementer. De kan have en labyrinthisk struktur og et multifunktionelt indhold, hvor mange forskellige hverdagsfunktioner finder plads.

I de nyere bebyggelser, hvor bebyggelsen er placeret bevidst i landskabet, er denne friarealtype en del af den hierarkiske struktur. Forbindelseslinier sikrer fysiske og visuelle sammenhænge og tilgængelighed. De bolignære byrum åbner og lukker sig, som en invitation til fællesskab, bevægelse og udforskning.

Bykvarterets fælles friarealer

De friarealtyper, der typisk hører til denne kategori, er torve og pladser, legepladser og mindre boldbaner. Disse friarealer er en integreret del af bykvarteret på Østerbro, i Hedeparken/Magleparken og i Vængerne.

På Østerbro er de få fælles friarealer små og med en høj grad af offentlighed. De ligger isoleret fra hinanden fysisk og visuelt og har et bypræget grønt indhold, der ofte er præget af slid.

I de nye kvarterer indgår torve og legepladser i det hierarki af friarealer, der tilbyder socialt samvær og muligheder for leg, ophold, boldspil og mange andre aktiviteter i park- og naturprægede anlæg. Kanalgaden i Hedeparken/Magleparken er et eksempel på denne friarealtype. Gaden er et præcist, letopfatteligt og samlende element i bebyggelsen, der skaber mulighed for bevægelse og møde. Et andet eksempel er stisystemet i Vængerne, der forbinder de mange byrum og friarealtyper, der ligger spredt i bebyggelsen i et diffust mønster med labyrintisk karakter.

Bydelens friarealer

Bydelens friarealer omfatter parker, promenader, motions- og idrætsanlæg, naturprægede områder etc. De er kollektive landskaber, der er fælles for og samler en hel bydel eller by.

Fælledparken på Østerbro er et sådant kollektivt landskab – et stort offentligt byrum, der indeholder en lang række tilbud. Til almindelig offentlig brug er der stier, legepladser, boldbaner og opholdsarealer. Desuden er der mulighed for offentlig underholdning, for at afholde større møder og private arrangementer. Mange klubber og foreninger holder til i Fælledparken, hvilket skaber tilknytning på baggrund af fritidsinteresse. Fælledparken er også bydelens naturprægede landskab med elementer som søer og bevoksninger med skovkarakter.

I de nyere kvarterer er bydelens friarealer et led i en mere eller mindre sammenhængende grøn struktur, der udvider kvarterets muligheder for aktiviteter og oplevelser. Specielle fritidstilbud i form af fodboldstadion, rideklub eller svømmeanlæg er typiske bydelsfaciliteter, der kan indgå i de offentlige byrums tilbud. Færdsel og ophold i naturprægede områder og mulighed for naturkontakt er knyttet til de grønne kiler, der er en integreret del af bydelene og grænser op til bykvartererne Hedeparken/Magleparken og Vængerne.

Naturområder og landskabselementer

Selv om naturgrundlaget er omformet i forbindelse med byens udvikling, er naturen i bred forstand til stede i alle bykvartererne og åbner mulighed for oplevelser af naturtyper og naturelementer. I Nrd. Frihavsgade på Østerbro fornemmes Øresunds nærhed i det store og det vilde plante- og dyreliv i det små. I parcelhuskvarteret med de lukkede haverum er det måske vinden og stjernehimmelen, der får betydning for oplevelsen af sammenhængen til det store landskab og universet. Hedeparken/Magleparken ligger med udsyn til landskaberne omkring Harrestrup Å, og fra Kanalgaden øjnes horisonten og Vestskoven i det fjerne. I Albertslund er der plantet skovbælter langs de overordnede veje, og man oplever et skovlandskab, hvor de forskellige boligkvarterer ligger i rydninger mellem træerne.

2.5 Sammenfatning – kvartersforskelle

Med kvartersanalyserne er de valgte bykvarterers landskaber og de dertil knyttede friarealtyper blevet nærmere beskrevet. Der er redegjort for de udvalgte parametre og anvendte begreber og typologier. Hensigten er at skabe

overblik over kvarterernes tilbud til børn, som svar på projektets ene hovedspørgsmål.

Rum og form

De mest udtalte fysisk-funktionelle forskelle mellem kvartererne er de arealmæssige forskelle og tætheden. Desuden er der stor forskel på håndteringen af byens landskab og på de trafikale løsninger, som på forskellig måde er bestemmende for tilgængeligheden til kvarterets faciliteter.

Friarealtyper

Op gennem 1900-tallet var der en stigende interesse og forståelse for betydningen af motion, lys og luft i boligkvarterne. Det medførte, at der blev fokus på friarealer og natur. Det afspejler sig i boligbyggeriets udvikling og er baggrunden for store forskelle i de kvarterstyper, som stadig er dominerende på boligmarkedet. I takt med bybefolkningens vækst blev det almindeligt at opføre boligbebyggelser efter en samlet plan, hvor både legepladser, grønne strukturer og naturelementer indgik i et samlet bylandskab. Også dette er baggrund for store forskelle de valgte kvarterer imellem.

Udfoldelse og oplevelser

De trafikale løsninger er bestemt af bykvarterets alder. I de ældre kvarterer etableres hastighedsdæmpende foranstaltninger, trafiklys og fodgængerovergange for at kompensere for konflikter mellem kørende og gående trafik. Disse konflikter eksisterede ikke, da tætbyens boligkvarterer blev bygget. Det samme gælder de tidlige parcelhuskvarterer, hvor man som i Ågerupvej-kvarteret har en vejstruktur med ligestillede veje med mulighed for gennemkørsel. I de nyere kvarterer fra 1960'erne og fremefter er der arbejdet med trafikdifferentiering af sikkerhedsmæssige grunde og af hensyn til boligmiljøet. Resultatet er, at trafikale barrierer inden for kvarterernes rammer er minimeret.

Karakteristikken af udfoldelses- og oplevelsesmulighederne i de fire bykvar-

Figur 6. Oversigt over mulighederne for udfoldelse og oplevelse i de fire kvarterer.

	Ndr. Frihavns- gade, Østerbro	Ågerupvej	Hedeparken / Magleparken	Vængerne
Færden og møde	(+) -	-	+	+
Fysisk aktivitet	-	-	+	+
Skabende leg	-	+	-	+
Udfoldelse i naturen	-	-	+	+
Kompleksitet	+	+	(+)	(+)
Identifikation	+	-	+	+
Sanseoplevelser	(+)	+	(+)	+
Naturoplevelser	-	(+)	+	+

- mulighederne er begrænsede
+ mulighederne er gode
(+) mulighederne er til stede

terers landskaber sammenfattes i figur 6. Udgangspunktet er de parametre, der er brugt i kvartersanalysen.

Sammenfattende og noget forenklet kan man sige, at tætbyens komplekse landskab giver sociale udfordringer og udfordringer for intellekt, kreativitet og sanser med udgangspunkt i de byrum, der må deles af mange. I forstads-kvartererne er der større rummelighed og dermed plads for den enkelte. Her er bylandskabet bevidst formet med fokus på udfoldelse og oplevelser. Det betyder kropslige udfordringer og sansemæssige oplevelser med udgangspunkt i naturen.

Ndr. Frihavnsgade-kvarteret

Byfornyset gårdrum i tætbyen indrettet for de mindre børn.

Ågerupvej-kvarteret

Fortovet som eneste fælles legemulighed i parcelhus-kvarteret.

Hedeparken/Magleparken

Her er plads til f.eks. fodbold mellem boligblokkene.

Kvarteret Vængerne

Stisystemet giver børnene gode muligheder for at færdes frit.

3. Børnenes udsagn

Børneforskere har defineret børnelivets otte arenaer, f.eks. er hjem, skole og fritidsordning vigtige livsarenaer for nutidens børn (Sigsgård et al, 1998). Den daglige færden mellem disse tre arenaer foregår for de fleste børn i kvarteret, dvs. i nærmiljøet i og omkring boligen. Det er her børnelivet udfolder sig, og det er her, børnene får de første erfaringer i det offentlige byrum.

I det følgende kommer børnene selv til orde. Formålet er at få indblik i, hvordan kvarteret bruges og opfattes af børnene. Børnenes udsagn vedrører deres oplevelser og muligheder for at tilegne sig kvarteret, deres muligheder for at færdes, deres kendskab til kvarteret og dets naboområder. Kvarterets legepladser og legesteder er centrale for børnene. De indgår, ligesom mulighederne for spontan leg udendørs, som elementer i børnenes beskrivelse af kvarterets landskab. Nogle børn har en særlig fornemmelse for kvarterets særpræg. Enkeltudsagn og fortællinger er derfor også med som bidrag til at nuancere forståelsen.

Børnenes udsagn er refereret kvartersvis og tematiseret i forhold til undersøgelsens centrale emner:

- Færden i kvarter og bydel
- Legepladser og -steder med mulighed for fysisk aktivitet og skabende leg
- Spontan udeleg og oplevelse i kvarteret
- Tanker og udsagn om kvarteret

3.1 Karrébebyggelsen

Færden i kvarteret

Trafikken fylder meget i børnenes bevidsthed i kvarteret omkring Ndr. Frihavsgade, og der er mange restriktioner for børnene. Men børnene accepterer, at de skal passe på og ved, at trafik er farlig. De gør, som de voksne siger, og lærer sig at manøvrere. Nogle af de mindre børn er utrygge og vil helst ikke gå selv, men der er også mindre børn, der færdes mere frit.

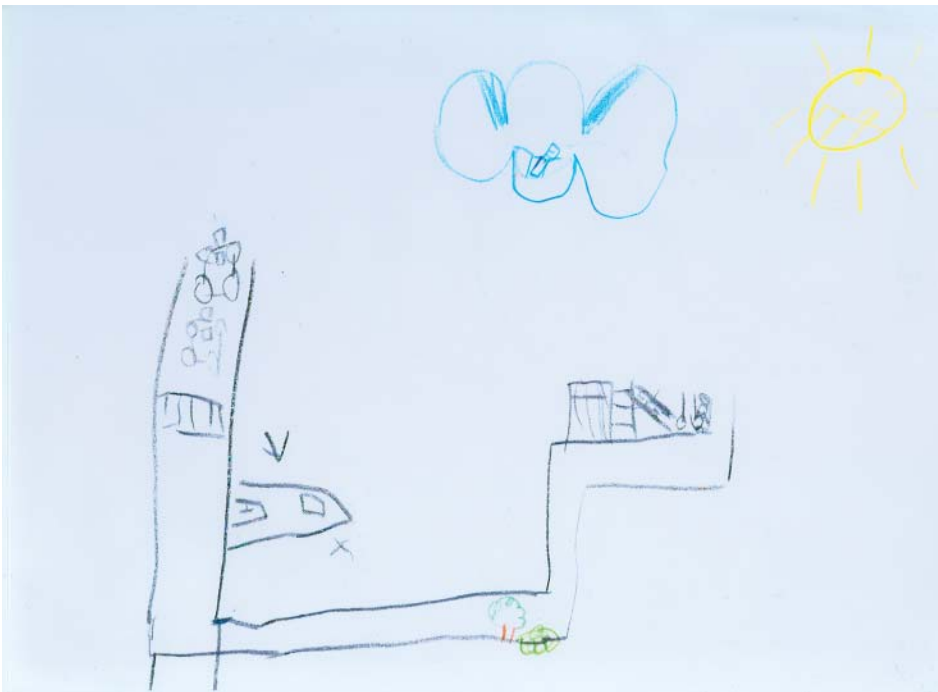
Som kommentar til sin tegning fortæller Stefan på 7 år, at der er to steder, hvor han må komme på egen hånd. Det er legepladsen og den hemmelige have, som ligger tæt ved, hvor han bor.

Stefans kommentar til tegningen

I Okay. Og du har tegnet en tegning her?

N Ja. Det er Nordre Frihavsgade. Og det er en sidevej, og så skulle der lige være en henede men så...., og så kommer den hemmelige herovre, der er nogle træer og nogle buske.

I Der er den hemmelige have?

N Ja. Så går man videre op, så kommer der en legeplads som jeg kalder for »legepladsen med de 3 rutsjebaner«, der er nemlig 3 rutsjebaner.

I Okay. Hvor leger du mest henne, når du ikke er i fritidshjem og skole, og du er udenfor?

N Sammen med mine venner eller ikke sammen med mine venner?

I Sammen med dine venner.

N Så..., vi..., vi går mest over på legepladsen.

I Med de 3 rutsjebaner?

N Ja

I = interviewperson, N = barnet

Sidsel understøtter dette, hun leger også i den hemmelige have og på legepladsen med de tre rutsjebaner. Hun er også 7 år og fortæller, hvordan hendes muligheder er begrænset af de store veje.

I Er der nogen du leger med, hvor du skal følges med din far og mor?

N Ja, Teresa, hun bor nemlig over på den anden side af Ndr. Frihavsgade.

I Nå okay. Hvad for nogle er de rigtigt farlige veje her? Det er de store eller hvad?

N Ndr. Frihavn, ja Ndr. Frihavsgade, Strandboulevarden, Østerbrogade og Øster Allé

I = interviewperson, N = barnet

Deres jævnaldrende kammerat Rasmus fortæller, at han har svært ved at komme over til legepladsen på den anden side af Århusgade. Han træner i trafikken med sin far og er stillet en større frihed i udsigt, dvs. han snart får lov til at gå over gaden selv.

I Hvordan kommer man over til legepladsen så?

N Man kan kigge sig for her og gå derover på fortovet

I Har du nogensinde gået alene?

N Næh, det har jeg ikke prøvet før

I Men du kan godt finde ud af at kigge dig for, når du går over gaden?
N Ja, det kan jeg godt, min far har også sagt, at jeg måske snart skal til at begynde at gå alene
I = interviewperson, N = barnet

Tea på 9 år må gerne krydse de mindre veje og kan derfor selv gå over til sin bedste veninde, der bor i nærheden. Rebecca på 7 år må færdes i kvarteret, men ikke krydse de største af vejene dvs. Ndr. Frihavsgade. Netop denne vej er et problem for børnene, fordi den skiller dem fra kammeraterne, de kender fra skolen.

Der er grænser for, hvor langt væk børnene må gå. Samantha må gå rundt om karréen alene og »lidt længere væk må jeg godt, men så heller ikke længere« siger hun. En dreng ved, at jernbanen og Nordhavn Station ligger uden for hans territorium, så langt væk må han ikke gå.

Bydelen

Børnene kender Fælledparken og kommer der med fritidshjemmet. Når børnene besøger Fælledparken i institutionsregi, er det især fællesfaciliteterne skateboardbane, soppesø eller boldbanerne, der opsøges (Holm, 2000).

Når børnene kommer der med forældre og udvalgte kammerater, opsøger de især legepladserne, f.eks. Trafiklegepladsen eller Sansehaven. Nogle børn får lov til at gå over i Fællesparken, hvis de er sammen med en kammerat. Der skal laves aftale med forældrene om, hvor de går hen, hvornår de skal være tilbage, og om de eventuelt skal hentes på et aftalt sted og tidspunkt. Tea på 9 år synes Palles legeplads i Fælledparken er spændende og ved, at man kan låne stylder der. Men det er ikke sådan et sted, hvor man bare lige går over. Man skal tage sig sammen, og karréens gård er også spændende, siger hun.

I Kommer I nogensinde over i Fælledparken?
N Øh, ikke så tit. Vi går ikke særligt meget ture og sådan noget
I Nej
N Det er fordi, vi har sådan en stor gård, og så fordi vi aldrig tager os sammen
I = interviewperson, N = barnet

Tilsyneladende spiller bydelen eller byen som sådan ikke nogen væsentlig rolle i hverdagen for børnene i kvarteret.

Enkelte familier har sommerhus og begrebet »ude på landet« bruges af nogle, men flere børn har et fremmedgjort forhold til »landet« – der lugter.

Legepladser og legesteder

Børnene opsøger de offentlige legepladser. Legepladsen ved Århusgade har boldbur og svævebane. Legepladsen ved Næstvedgade har tre rutsjebaner. Begge steder er vigtige steder, som børnene har et positivt forhold til.

Fælledparkens legepladser – trafiklegepladsen, Palles legeplads og Sanse-

haven m.fl. – er også vigtig, men her kommer børnene sjældnere og de færreste børn alene. Nogle få af børnene har huler i Fælledparken og udforsker busketter for at finde ting og få kontakt med dyr.

Karréernes gårdrum er meget vigtige, især hvis de er byfornyet og dermed blevet »gode«. Gårdene er ikke offentligt tilgængelige og dermed lidt beskyttede. Mange børn har en nøgle, så de kan komme ind. Gårdene giver mulighed for at lege med kammerater fra karréen, eller kammerater man har med hjem. Flere børn udtrykker klare meninger om gårdens fordele og mangler.

Der er mange kommentarer til den sociale orden i gården og også på legepladser i skole og fritidshjem. Der er meget man ikke må og mange forstyrrende elementer. Der kan være store drenge, der har erobret rummet og driller, slår og mobber de mindre børn. Men der er også mange muligheder for at møde kammerater og lære at håndtere konflikter og tilpasse sig indenfor den begrænsede geografiske ramme, der er børnenes vilkår i dette kvarter.

- I Hvordan er der at lege hjemme i din gård?
N Sjovt
I Ja? Bor der mange børn i dit hus?
N Ikke i mit hus, men forskellige steder i gården bor der mange
I = interviewperson, N = barnet

- I Er det en stor gård eller en lille gård?
N Den er rimelig stor.
I Er det sådan en man kan lege i?
N Jaer. Den er ikke så god. Der er næsten ikke noget græs, så man kan spille fodbold. Der er kun sådan et lille legehøj og sådan en rigtig lille rutschebane.
I = interviewperson, N = barnet

Butiksvindue i Ndr. Frihavsgade som nogle børn finder spændende.

Spontane udelege

Mange børn har hemmelige steder og huler. Man leger i buskene i gården og samler kastanjer og grankogler for at lave dyr. Levende dyr f.eks. bænkebidere fodres. Hunde og katte iagttages og følges måske hjem, som udtryk for omsorg. Mange børn samler blade, fordi de er smukke. Et enkelt barn fortæller, at hun spiser bøgeblade. Flere børn oplever naturen i Fælledparken, hvor de lærer mindre dyr og fugle at kende. I gården kan der være udfordrende elementer, som inddrages i legen, f.eks. vand og skure og skraldespande, man kan klatre på. Rebecca holder af at lege i buskene, som hun siger: »Jeg kan godt li' at gå ind i buskene og lege«.

Børnenes tanker og udsagn om kvarteret

Der er mange børneudsagn om byrummet og de myter og fortællinger, der er mulighed for at inddigte i kvarterets fysiske mangfoldighed. Børnene kigger på butikker, når de går til og fra skole og institution, og oplever både den funktionelle, arkitektoniske og den sociale mangfoldighed – udtrykt som butikker med tillukkende varer, fine huse og fulde mænd m.m.

Flere børn siger ja, når de bliver spurgt, om der er mange træer på Østerbro – og lader sig ikke lokke af det ledende spørgsmål om, hvorvidt det grønne er noget, de savner. Tea på 9 år og Sidsel på 7 siger følgende om dette emne:

I Så går du den vej. Lægger du mærke til, at der er træer her?
N Ja
I Ja
N Hvis jeg ikke har travl
I Ja. Hvad syntes du om det, at der er træer?
N Det syntes jeg, er meget sådan hyggeligt
I = interviewperson, N = barnet

I Nu når man bor sådan her inde i byen, som du gør, savner man så, at der er dyr og træer og græsplæner og sådan noget? Gør du det?
N Næ, for der er så mange træer
I Der er mange træer
N Ja, en to tre fire fem seks
I Ja, der er faktisk mange træer
I = interviewperson, N = barnet

Hus – her bor jeg. Tobias 9 år

Nogle udtrykker sig om hundeefterladenskaber, affald som smides i buske og mennesker, der tisser på offentlige steder i dette kvarter. Det er ulækkert, ja – »det stinker rigtigt ad helvede til« – som en pige på 6 år udtrykker det. De fleste børn udtrykker glæde ved at bo i kvarteret. Selvom de f.eks. kunne ønske større legepladser og græsarealer, hvor der kan spilles fodbold, kan de ikke tænke sig at bo andre steder.

Rune på 6 år har en fin fornemmelse for kvarterets rumlige strukturer. Han registrerer store og små ting mellem hinanden, som er vigtige for ham, når han skal tilegne sig omgivelserne, finde vej til slikbutikken og ikke mindste finde hjem igen.

- I Du har lavet tegninger til mig, Rune
- N Husene de sidder hele tiden sammen, og der er der ikke noget hus, for der kan man sådan køre ind med biler, og herovre der er springvandet.
- I Er der et springvand der?
- N Ja, derude er torvet, hvor der er pølsevogn og dér sidder nogle bænke, hvor man sidder og drikker øl og så noget. Det plejer de altid at gøre. Og så lidt længere væk, men det har jeg bare ikke lavet, det er der jeg bor, og jeg bor der. Og der har jeg knapper man lige skal trykke på.
- I Hvad for noget? Er det der knapper man kan trykke på?
- N Jamen det er der, hvor jeg skal ringe til mor og far, så de kan høre det. Jeg plejer selv at købe slik. Jeg får en 10'er af mor hver fredag, og så går jeg ned og køber slik for 10 kroner. Så går jeg lige over til slikbutikken, og så køber jeg lige slik, og så når jeg skal tilbage, så er døren jo låst, så skal jeg lige trykke på den der i midten..så åbner døren, så går jeg op.
- I Hvor går du hen og køber slik?
- N Hvis nu vi siger Nordre Frihavnsgade det ligger, så går vi lidt længere hen ad Nordre Frihavnsgade – det er ikke engang en kilometer væk fra der, hvor vi bor. Så går vi måske to meter eller to, tre, fire meter hen lige og så kan man bare dreje, fordi at fortovet det drejer lidt på torvet. Og så skal man lige forbi vaskestedet hvor nogen vasker, og så skal man lige forbi Playstation, hvor det nu er man kan købe Playstation, og så er du der.
- I Går du så alene hen og køber slik for de der 10 kroner?
- N Ja, det gør jeg de fleste gange. Og en gang mødte jeg Rasmus derovre.
- I = interviewperson, N = barnet

3.2 Parcelhuskvarteret

Færden i kvarteret

I dette kvarter er der mange børn, der er bundet til fortovsfirkanten, hvor man kan gå, løbe, cykle og rulle på rulleskøjter uden at krydse veje. Fortovet mellem hækken og vejen er det territorium eller den del af det offentlige rum, børnene har til rådighed, dvs. fortovet rundt om den blok af huse hvor de selv bor. Mange børn må ikke krydse vejen. Vejbanen spiller kun af og til en rolle, f.eks. når der er vejfest, eller når der skal leges lege, hvor vejens asfalt er nødvendig.

- I Er der andre steder du leger, leger du f.eks. ude ved vejen
- N Ja, cykler, jeg cykler en firkant rundt om
- I Hvor går den firkant henne?
- N Den går fra mit hus af og rundt og så hen til mit hus igen
- I Er der steder, du ikke må køre
- N (sukker) Ja, Jeg må ikke køre en stor firkant, som jeg også har. Den må jeg ikke køre, for så kommer man helt ud på den store vej
- I = interviewperson, N = barnet

Cyklen er vigtig for mange, men nogle børn cykler ikke. Det skyldes, at de ikke kan, eller at de ikke må. Men en del af de lidt ældre børn i dette kvarter afprøver frihedsgrader og udvider deres territorium ved at cykle i kvarteret og efterhånden også i naboområderne.

- I Cykler du meget?
- N Ja, det kan jeg godt lide
- I Er du slet ikke bange for at køre over de store veje?

N Næ, men jeg må ikke

I = interviewperson, N = barnet

I Hvad gør du så, når du har været i skole, og den slutter klokken et?

N Så cykler jeg hen på fritidshjemmet, og så leger jeg med nogen af mine venner

I Skal du så være der på et bestemt tidspunkt?

N Næ

I Du kommer bare, når du kommer?

N Næ, jeg må ikke køre sådan rundt og fjolle og alt muligt, det må jeg ikke.

I = interviewperson, N = barnet

Bydelen

Både skole og fritidshjem ligger uden for kvarteret. Kvarterets børn er tilknyttet forskellige institutioner og har derfor begrænsede muligheder for at følges ad. De er afhængige af voksne, som hjælper dem over de store veje, eller henter og bringer i bil.

Fritidsaktiviteter, indkøb og besøg hos familie uden for kvarteret er en del af hverdagen og weekenderne. Bilen spiller en stor rolle som transportmiddel, når der skal købes ind, eller når børnene skal til aktiviteter. Enkelte større børn går i Ballerupcentret selv eller med en kammerat og interesserer sig for mulighederne der, f.eks. for tøj køb. Nogle få børn kører langt omkring på cykel, f.eks. Laura på 8 år, som må cykle, hvorhen hun vil. Hun cykler til spejdermøder og til klubben, hvor hun kommer.

De faciliteter – legepladser og boldbaner – børnene ikke finder i kvarteret, opsøges i naboområderne sammen med kammerater. De finder, hvad de søger i det almennyttige byggeri (Ellebo og Hedeparken/Magleparken), som er naboer til parcelhuskvarteret.

Udflugter og ture med forældrene i bil og på cykel gør, at Svanesøen, Vestskoven og Pederstrup landsby er kendte steder for nogle børn.

Børnenes kendskab til deres omgivelser udtrykkes ofte i koder, der giver børnene en fælles forståelse. Ågerupstien hedder f.eks. »Blommestien«, fordi der er blomster, som falder ned på stien om efteråret. »Firkanten« er den boligblok, man kan gå eller cykle rundt om uden at krydse en vej. »Druksutterne« er de voksne, der sidder på en bænk ved købmanden. På skolen er »Krokodillebakken« et godt legested. De høje træer ved Ellebo er »Skoven«.

Den store sten ved tunnelen under skolevejen er ligesom føllet foran skolen kendemærker for nogle børn. De bruges til at kravle op på eller røre ved i forbifarten.

Legepladser og legesteder

Der er ingen offentlige legepladser i dette kvarter, og børnene er derfor henvist til at finde legesteder i udkanten af kvarteret. Det er f.eks. skoven, asfaltbanen og fodboldbanen i Ellebobebbyggelsen og legepladserne i Hedeparken/Magleparken. De lidt større børn (8-10 år) er ved at miste interessen

Athletikgrav ved skolen, hvor bamser graves ned, efter at de er blevet døbt i saftvand.

for at opsøge legepladser og retter deres opmærksomhed mod aktiviteter som f.eks. ridning og fodbold. Disse muligheder skal opsøges i større afstand fra kvarteret. Det kræver for de fleste, at de bliver fulgt eller har nogen at følges med.

Mange nævner skolens legemuligheder som gode og udfordrende. Krokodillebakken, hvor man løber op og ned og leger fangelege, er et eksempel. Der indgår en fantasi om »en farlig krokodille« i legen. De store græsarealer ved skolen bruges især til løbelege, men også fantasilege, hvor børnene inddigter deres egen historie, og stedet får en helt anden betydning. Buskene, der indrammer området, indeholder mange hemmelige huler, ifølge børnenes udsagn. Her kan man trække sig lidt tilbage.

Haven ved børnenes hjem og kammeraters haver nævnes som legesteder. I mange haver er der legeredskaber f.eks. gynger, klatrestativ, sandkasse og legehus. På grund af størrelsen bruges de især af mindre børn.

Spontane udelege

De private haver spiller en stor rolle for en stor gruppe af børnene. Kasper har en japansk have, som han er stolt af. Andre haver er delt i en voksendel og en børnedel eller en køkkenhave, hvor børnene inddrages. Mange har kæledyr i haven.

I Hvad er det gode ved en have

N Det er en masse ting – man kan plante i den, man kan lege i den. Engang lavede min far en sæbekassebil. Han skubber mig, jeg sidder. Vi kører herinde.

I = interviewperson, N = barnet

Leg med søskende i haven spiller en rolle for mange af børnene. Lise har en god krog i haven, hvor hun leger med sin søster.

Katinka i klatregynge i havens træer – »mit bedste legested«.

- I Hvor er det bedste sted, siger du?
N Det er mig og min lillesøsters krog
I Ja, det kan jeg godt se. Hvad leger I så der?
N Vi leger mange ting
I Prøv at fortælle om en rigtig god leg
N Bager
I I leger bager, og hvad er du så?
N Så er jeg bager, og hun er køkkendame
I = interviewperson, N = barnet

Det er tydeligt at forældrene præger børnene, og at nogle børn lærer af deres forældres aktiviteter i haven og hjælper med. Bål er en spændende aktivitet sammen med voksne.

- I Hvad har I så herude?
N Der har vi en græsplæne, som far slår græs på, og så og så ordner mor bed
I Ja, hvad! Er du med til noget af det?
N Nogen gange der ordner jeg bed
I Kan du lide det?
N Ja, jeg tager ukrudt væk?
I = interviewperson, N = barnet

Mange – især piger – samler på ting, det gælder også ting, de finder ude, f.eks. blade og frugter. Laura fortæller, at hun en dag fandt et blad, som var rødt på den ene side, gult på den anden og grønt i midten. Det har hun gemt hjemme i en af sine samlemapper.

Lars har et spændende sted lige uden for haven, hvor der er en sti. Hans beskrivelse lyder sådan: »Denne her sti, her kan man nogen gange finde flasker og alt sådan noget. Det er noget mig og min lillebror samler på. Så snart vi har tyve flasker, så køber vi fodboldkort for pengene. Og hvis vi ikke har nok, så giver min far lidt ekstra«.

Kasper på 9 år er en af dem, som udtaler sig om fart, han omtaler sig selv som »hurtigcykler«. Han opsøger gerne steder, hvor man kan cykle vildt. Grusstierne ved Svanesøen er et godt sted med bump og grus, der støver når man bremser. Rulleskøjter bruges af flere, og derfor opsøges asfalterte stier eller -pladser i nabolaget. Mulighederne for at kravle op i legeredskaber eller i træer tiltrækker børnene. Træer i haverne er velegnede, og huler i haverne og ved Rugvænget Skole nævnes af mange som vigtige.

Børnenes tanker og udsagn om kvarteret

Nogle børn udtaler sig om behov for ro og hvile. For disse børn er kammeraterne ikke så vigtige, men mange børn leger med kammerater i kvarteret, gerne dem der er tæt på og kan besøges uden at krydse store veje.

Sanseoplevelser beskrives af flere børn, der har bevidsthed om blomster og dekorativ anvendelse af planter. Blommestien, som er en af de få stier i kvarteret i eget tracé, udløser voldsomme følelser på grund af »ulækre« smattede blomster på stien og »farlige« hvepse. Naturen kan være farlig, men haverne er et fristed. Mange børn udtrykker stor glæde ved haverne og den kontakt, de får med planter og dyr.

Katinka har tegnet et flot natursceneri i haven med torden og regn.

I Hvad er det for en tegning? Er det stedet, hvor du bor?
 N Ja, det er den dér. Det er, når jeg sidder inde i stuen, så kigger jeg ud dér til siden. Det er det, jeg har tegnet
 I Og så kan du se?
 N Et træ. Det har far skåret ned, det er derfor, der ikke er så mange blade på. Det der er et fuglehus.
 I Den dag du sad og tegnede, det var det så regnvejr?
 N Næh, jeg havde bare lyst til at tegne det
 I Tegne regnvejr og lyn og torden?
 N Ja
 I Er du bange for det?
 N Man kan godt blive sådan lidt forskrækket, når man hører det.
 I Hvad er det grønne her, du har tegnet?
 N Det er hækken.

I = interviewperson, N = barnet

3.3 Den åbne etagebebyggelse

Færden i kvarteret

Dette kvarter er velafgrænset, og alle børn går på samme skole – Hede-gårdsskolen mod nord – og følges til fritidshjemmet Asgården syd for bebyggelsen. Cyklen er et vigtigt transportmiddel, som bruges dagligt af de allerfleste børn. Der er stor forskel på, hvad børnene må, men de ældste børn færdes frit i kvarteret. Børnene mødes, når de er på vej mellem hjem, skole og institution på det centrale fodgængerstrøg, som udgør bebyggelsens midterakse og kaldes Vandkaskaden. De børn, der bor øst for gennemfartsvejen Magleparken, søger også til Vandkaskaden. Men Magleparken er en befærde vej med trafik i begge retninger og er derfor en barriere for mange af børnene, der bor der. De er pålagt restriktioner, er utrygge og til en vis grad afskåret fra at bruge legemulighederne i de store gårdrum og mødes med kammeraterne her.

I Du går over gaden her? Kunne du ikke lige så godt køre på cykel over gaden i den anden ende, nede ved byggeren?
 N Ja, men det er det jeg ikke tør. Det må jeg heller ikke. Fordi der kan jeg ikke se noget, så snart jeg kører ud. Fordi lige pludseligt kommer der en bil rundt om hjørnet.

I = interviewperson, N = barnet

De daglige ruter ligger ret fast, men interviews viser, at flere af børnene går alternative ruter og på hjemvejen f.eks. går lidt på opdagelse. Af de interviewede børn i dette kvarter er det især drengene, der udtrykker et meget nært forhold til det at cykle.

I Hvordan kommer du over til skolen?
 N Jeg cykler
 I Altid på cykel?
 N Nogen gange når jeg ikke må, så går jeg
 I Og hvordan kommer du herved (fritidshjem). Følges du med nogen?
 N Ja, med mine venner

- I Når man er på cykel herved, finder man så nogen gange noget på vejen, så man stopper lidt?
- N Ja nogen gange, fordi nogen gange kommer man for sent
- I Ja. Hvad sker der så?
- N Så får man en skideballe
- I Gør man det?
- N Ja nogen gange, når man kommer meget, meget for sent
- I = interviewperson, N = barnet

Børnene er hængt op tidsmæssigt mellem skole og fritidshjem. De må faktisk ikke lave svinkeærinder, men skal gå direkte og hurtigst muligt fra det ene til det andet. Der er flere historier om at gå på opdagelse og historier om, hvad der sker, hvis man forglemmer sig, fordi man har opdaget noget spændende på vejen.

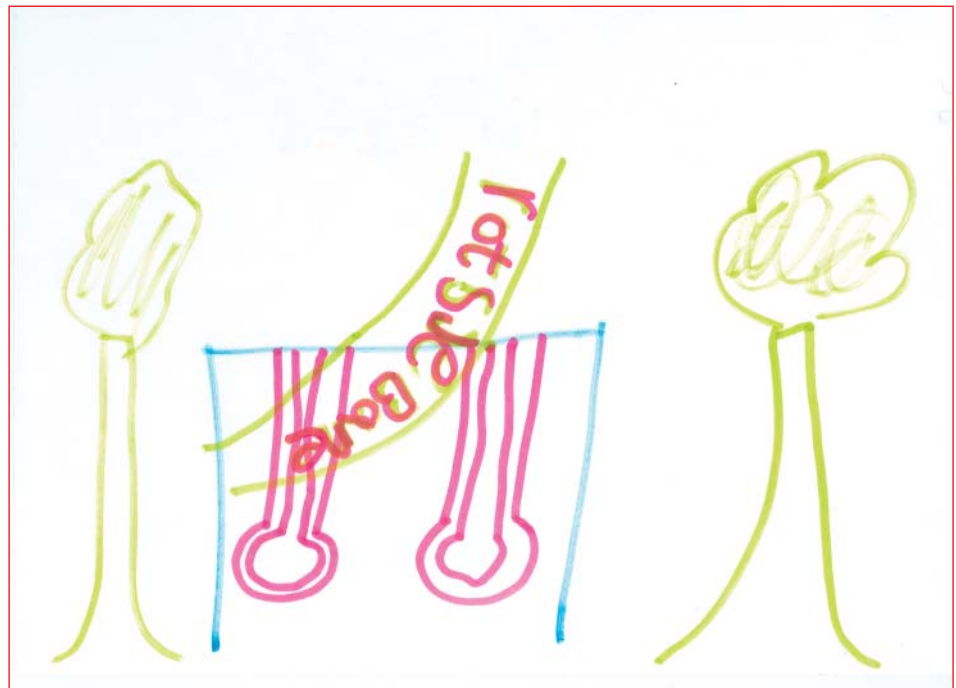
- I Når du går fra skole ikke?
- N Ja
- I Går du så på denne her sti?
- N Nogen gange tager jeg denne der sti. Nogen gange tage jeg den her sti.
- I Hvad får dig til at vælge den her sti?
- N Det er, fordi den er sjovest
- I Okay
- N Ved du hvorfor?
- I Nej
- N Fordi øh kan du se alt det der jord, der ligger derovre? Så, der er sten og så er der, så er der huller. Så hopper man op og ned på cyklen. Det er herre-sjovt.
- I = interviewperson, N = barnet

Bydelen

Det er kun nogle enkelte af børnene, der kommer uden for kvarteret på egen hånd, men flere, hvis de har fået lov. Hedegårdscentret bruges af nogle af børnene til småindkøb eller ærinder. Hvis børnene er sammen med eller hjælpes af voksne, kommer de f.eks. over Hold-an Vej, hvor flere børn har kammerater fra skolen eller i Ballerup Idrætspark, hvor de går til fritidsaktiviteter. De fleste kender Ballerupcentret som indkøbssted, hvor de kommer med forældre. Nogle børn tiltrækkes af det grønne område syd for bebyggelsen. Der er en fodgængertunnel, så man kan krydse Sydbuen uden risiko og sammen med en ven se på de græssende dyr i dette område, kravle op på bakken eller smide sten i Harrestrup Å. Både skolen og Åsgårdens fritidshjem bruger området omkring Harrestrup Å til småudflugter (Holm, 2001).

Legepladser og legesteder

De nære legesteder er vigtige, og i dette kvarter er der mange at vælge imellem. De store gårde mellem blokkene har en eller flere legepladser. Nogle gårde har legeborge, andre har asfaltbaner eller boldbaner, og i nogle gårde er der bakker med beplantning og legeredskaber, f.eks. rutsjebaner i skråningerne. Desuden er der ofte kombinerede lege- og opholdspladser med gynger og sandkasser for mindre børn og forældre. Dertil kommer mindre legesteder, umiddelbart i forbindelse med de nord-syd orienterede blokke og det gennemgående fodgængerstrøg. Der er desuden vigtige steder, hvor man

Tegninger af rutschebane og klatrestativ.

kan noget særligt. Det er f.eks. skateboardrampen, ishuset og fodboldklubben. Lille Hemas fodboldbane eller særligt gode legepladser, som har navne, f.eks. »den plettede legeplads« og »den gule legeplads«, tiltrækker børn fra et særligt stort område.

Legepladserne får også karakter, f.eks. bedst, god, gammel, dårlig, kedelig m.m. Dårlige legepladser er små og med få ting. Legepladserne bruges til at afprøve kropslige færdigheder. Rutsjebaner og klatretårne nævnes og tegnes som bedste legested af mange af børnene.

Græs spiller også en stor rolle. Græs bruges til at spille bold, og for mange af drengene fylder det at spille fodbold rigtigt meget. Græsset bruges også af flere piger, fordi det er et godt sted at lege med sin kanin. Man kan også lege fange- og gemmelege. Men en dreng er af den opfattelse, at der også kan være for meget græs – det er kedeligt. Han ønsker sig noget andet end bare græs.

De små asfaltbaner, der er i tre af gårdene, bruges af mindre børn til at rulle på, indtil de bliver dygtige nok til at prøve skråninger og bakker i terrænet eller bruge Rampen, dvs. skateboardbanen. Rampen er et samlingssted for de lidt større børn, som kommer for at træne eller for at kigge på.

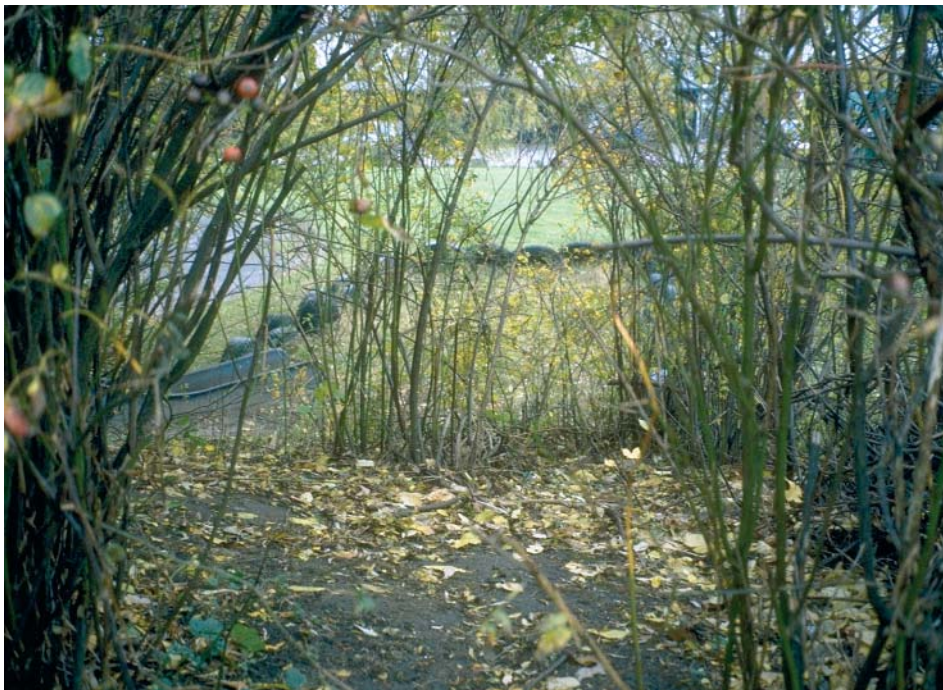
Spontane udelege

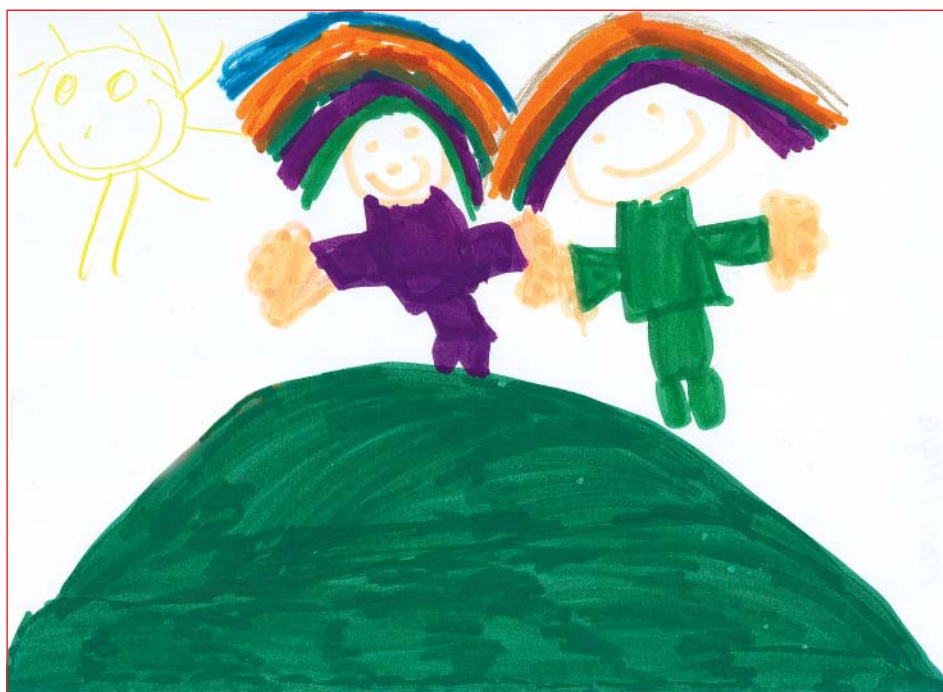
Sand er interessant for mange af børnene. Her leges kreative lege og fantasilege, der kan handle om at bage kager eller bygge fantasiborge m.m. Vandkaskaderne, som mange børn går eller cykler langs med til daglig, bruges også spontant til leg. Jorden er giftig leges på flisearealer i hele bebyggelsen.

- I Hvad med vandkaskaderne, leger du med den?
N Nogen gange går jeg oppe på den efter skole. Der går jeg meget oppe på den.
I Bruger man den til noget om vinteren?
N Ja, så ligger der jo is i, så skjøter man på den
I Med rigtige skjøter
N Nej, bare med almindelige sko
I Er der mange børn deroppe?
N Ja, der er
I = interviewperson, N = barnet

Næsten alle børnene har et hemmeligt sted eller en hule, som de kender og bruger, enten alene eller sammen med få kammerater. De fremhæver, at der er ro til tænke eller til at fantasere. Det er en herlig leg at samle ting fra con-

Nogle få buske bliver til en spændende hule i børnenes fantasi.

Sydbuebakken, hvorfra man har det store overblik.

taineren og indrette hulen. Spændingen ved at have en hemmelighed og at skjule sig for de andre er væsentlig, og skuffelsen stor, hvis hulen bliver opdaget eller ødelagt af andre børn. Huler er ofte i buskads, hvor man kan skjule sig, men også mærke naturen som f.eks. torne, der river. Det øger spændingen.

Mange af pigerne samler blade, plukker blomster og finder svampe. Dyr har de fleste børns interesse, også drengenes. En dreng fortæller en sørgelig historie om en fugl, han skulle passe på, men som blev smidt ind i en busk af en anden dreng. På fritidshjemmet har børnene dagligt kontakt med dyr. At rulle og bevæge sig på bakker tiltrækker mange børn, der beskriver de kropslige krav, når man skal op og ned ad skråningerne. At klatre op på en bakke og placere sig her med det store overblik er frydefuldt. Ingrid fortæller, at hun leger skovtur med sine veninder, her på denne her bakke. Jannie elsker at rulle: »Rulle, rulle, rulle, det er mit bedste rullested«, siger hun.

Børnenes tanker og udsagn om kvarteret

Der er vide rammer for legen i de bilfri områder. De farer, der nævnes, er trafikken, mænd der drikker øl og børnelokkere. Ishuset og Rampen er mødesteder, som er kendt af alle børnene i kvarteret. Men Lille Hemas boldbane og Vandkaskaden er også vigtige fællessteder for børnene. Mange børn går eller cykler til Hedegårdscentret for at købe noget alene eller med ven. Børnene samles på vejen mellem skole og fritidshjem. Her mødes man også, hvis man keder sig, fordi man ikke har nogen at lege med, men man kan også gå lidt rundt. Enkelte børn går på opdagelse i kvarteret og i naboområderne og må gerne.

Begejstringen for fart og farlighed kommer til udtryk hos flere børn, især drenge. Det skal gå hurtigt – jeg cykler hurtigt, det må godt være lidt farligt – og de vil gerne konkurrere, f.eks. på skateboard-rampen.

Nogle børn siger om det at bo i Hedeparken/Magleparken, at det er godt, fordi de har så mange venner. Vennerelationerne værdsættes, og mulighederne for at mødes og lege ude understøttes af bebyggelsens indbyrdes forbundne gårdrum. Andre børn udtrykker, at naturen, som de oplever alene eller på ture med forældrene, er vigtig.

3.4 Tæt-lav bebyggelsen

Færden i kvarteret

Børnene bor i »Vængerne« eller i nabokvarteret »Buerne«. Alle de børn, der har deltaget i undersøgelsen, går på Holsbjergskolen og i fritidshjem på skolens område. Herstedvestervej adskiller boligkvartererne fra skolen og fra fritidsområderne mod vest. Den kørende trafik forløber imidlertid i et selvstændigt tracé, så gående og cyklende kan færdes sikkert og krydse vejene ad tunneller og broer. I bydelen øst for Herstedvestervej er der trafikdifferentiering, så børnene kan færdes i og mellem nabokvartererne.

Færdsel på tværs af Herstedvestervej er en del af hverdagen for alle børnene. De har forskellige ruter, men mødes på den sidste strækning inden skolen. Alle børn cykler og starter med at cykle samtidig med, at de starter i børnehaveklasse eller 1. klasse. Cyklen er meget vigtig som transportmiddel, især for mange af de store drenge. De små cykler kun til skolen og de aller-nærmeste omgivelser. De følges ofte af forældre eller større søskende.

Nogle børn taler om trafikken som noget farligt. Clara på 7 år omtaler Herstedvestervej, som den forbudte vej, her må man ikke være, med mindre man kører i bil. Bjørn på 6 år siger: »det allerfarligste sted, det er dernede – der kommer biler«.

Bjørn har også en vigtig kommentar til det forgrenede stisystem. Han siger: »fordi der er mange stier, så ved man ikke rigtigt hvad for en, man skal tage, selvom jeg kan stierne udenad«. Nogle børn omtaler ligesom Bjørn stisystemet som underligt, fordi man skal gå omveje, når man skal følge stierne. Andre børn synes, det er godt, fordi der er mange muligheder for smutveje bl.a. over hegn og gennem busketter m.m.

Børnene følger de vante ruter til skole og fritidshjem og kan have ret præcise grænser for, hvortil de må gå. Disse grænser udvides for de fleste, hvis de følges med kammerater eller siger til på forhånd. I takt med børnenes udvikling udvides deres territorium gradvist, afhængigt af deres nysgerrighed og gå-på-mod. Der er gode muligheder for at færdes i boliggrupper og kvarterer og mellem dem i de grønne kiler, men ikke alle børn er trygge. Ida på 7 svarer »nej« på spørgsmålet, om hun gerne vil cykle alene. De større børn færdes frit i kvarteret og inden for bydelen, men nogle skal sige, hvis de f.eks. tager til Stationscentret, der ligger to kilometer væk.

Bydelen

Mange børn kommer i svømmehallen og på rideskolen i bydelen. Desuden nævnes AIF's stadion og boldbaner, fordi mange børn går til en eller anden

form for boldspil her. Børnene deltager i indkøb med forældre eller på egen hånd, afhængigt af deres alder. Vestcentret og Brugsen nævnes af mange børn, mens Stationscentret ved Albertslund Station er langt væk for de fleste. Vestskoven, som ligger ca. en kilometer væk, kendes og bruges af nogle familier. Nogle børn dyrker specielle interesser, som de opsøger alene og ofte på cykel. Det gælder klubben i Galgebakken, biblioteket og maleskolen. En dreng cykler til basketball i Glostrup fire kilometer væk.

Legepladser og legesteder

Alle børnene i dette kvarter leger ude, men nogle børn er bundet stramt op af deres fritidsinteresser og har ikke meget tid. Legepladserne omtales positivt og bruges af alle børnene. Det sociale aspekt er meget betydningsfuldt. Børnene udnytter mulighederne for at færdes i boligkvarteret og være lidt uden for de voksnes opmærksomhed. Den store legeplads, der ligger i den grønne kile, er særligt vigtig, for her kan man ikke ses af forældrene. En legeplads ved skolen er et andet lege- og mødested for de lidt større.

De mindre børn er godt tilfredse med de små legepladser lige uden for boligen og leger også i haven med kammerater. Caja leger med dukketejning på et tæppe sammen med en veninde. At klatre og hoppe på sten er populært.

I Leger I så i baghaven?

N Ja, nogen gange. Så har jeg en veninde, der hedder Lisa, hun bor bare ræser langt væk. .. så har vi taget alle mine dukke ting og nogen af mine dukker ud i baghaven, så har vi så meget at lege med.

I Og det er så jeres baghave

N Ja, det var her vi tog sån et lyserødt tæppe ud, og det er lige derhenne den der armgang er. Nogen gange så rutsjer jeg også ned ad rutsjebanen

I Kan du godt lide at være her?

N Ja, der er armgangen, den kan jeg gå på, og så leger vi så fangeleg, mig og Isabel og hendes hund. Nogen gange så er vi også oppe på den store legeplads. Der er også nogen sten hernede, hvor man kan klatre op og så kan man rutsje ned – den der det er ligesom en havfruesten, så der er nogen der sidder på den. Så denne her, det er den højeste sten, så kan man se lidt langt

I = interviewperson, N = barnet

Nogle af de større børn giver udtryk for, at legepladserne godt må være lidt mere vilde eller farlige. De vil gerne lære nye færdigheder og savner udfordringer.

I Er der noget, der kunne være bedre

N ja, jeg synes de her legepladser, de er lidt kedelige. Der kunne måske godt være lidt mere gang i dem. Lave dem lidt mere farlige eller sådan noget. Noget med nogle bjælker, hvor man skal gå og balancere

I = interviewperson, N = barnet

Spontane udelege

Der er ikke altid en klar grænse mellem haven og de nærmeste grønne områder i børnenes leg. Flere af børnene, men især pigerne, har et forhold til haven og kender træer og buske. Clara på 7 år siger: »der er i hvert fald me-

Chris 10 år: »Min have og mit legested udenfor haven, som er indrettet med dyr og klatremuligheder og meget mere«.

get og at lege med ude i vores have – vi har bær. En gang så plukkede vi dem, og så rører vi rundt og koger dem og så spiser vi dem«.

Huler omtales af flere af børnene, bl.a. af en dreng, som har en hule ved fritidshjemmet. Det er en hule, han har fundet sammen med en kammerat. Den ligger gemt i nogle buske og er ikke nem at finde, siger han. En yngre dreng (Adam på 6 år) har overtaget en hule fra sin storesøster. Den var hemmelig, og da han opdagede, hvor den var, blev søsteren »stiktosset« fortæller han.

Haven giver mulighed for kæledyr. At få en kanin er »det bedste«, og de fleste mindre børn har en kanin, som de har ansvar for. Mange børn har et forhold til dyr, både kæledyrene og dyr, der lever frit i naturen. Caja elsker dyr. En anden pige kender en masse fuglereder. Men edderkopper, som der findes mange af, er »ulækre«.

Både drenge og piger leger spontane lege og fantasilege i de grønne områder i kvarteret.

- I Løber man så og leger her på græsplænen?
 N Ja, det kunne man godt
 I Hvad legede man?
 N Man kunne lege, at det var nogle usynlige heste man red på –
 I = interviewperson, N = barnet

- I Har du nogen sinde leget i den skov der
 N Ja. Jeg har leget i den meget sjældent. Vi legede krig og sådan noget – det er jeg holdt op med, det gør jeg ikke mere
 I = interviewperson, N = barnet

Nogle drenge er interesseret i at spille forskellige boldspil – basketball, fodbold m.m. Andre drenge udtrykker en stor interesse for naturen og ved meget. De har et sanseligt og kreativt forhold til mulighederne og det, de iagttager omkring sig.

Chris på 10 år er en foretagsom dreng, der har indrettet sig i haven og indtaget havens nærmeste omgivelser, hvor han har mange »projekter« i gang. Nærmest huset, hvor han bor, har han forskellige dyr, som han har omsorg for. Han indretter sig også med tove i træerne, hvor han klatrer. Han fortæller om sin tegning: »Det er mit bord og mine stole. Det er mit blommetræ, det er mit bærtræ der, som har små blomster, som der springer ud i efteråret. Det er hønsehuset. Det er et undulathus, eller undulatbur. Det er et gyngetræ. Det er træerne i baggrunden og så en stor græsplæne«.

Det er også Chris, der har bygget en tømmerflåde, der sank i Brillesøen. »Det var farligt« indrømmer han. Både Chris og Adam, der er optaget af frøer, fortæller meget, og man fornemmer, at grænsen mellem fantasi og virkelighed er flydende.

Bjørn kender et sagn med en skovtroll og synes, det er sjovt at tænke på, at der kan være sådan nogle. Andre børn fortæller om troldeting, man kan finde mellem træerne i de store plantninger.

Børnenes tanker og udsagn om kvarteret

Når børnene bliver spurgt, om de lægger mærke til, at der er meget grønt i Albertslund, svarer de næh eller nej. Man får indtryk af, at de fleste er accepterende i forhold til deres nærmiljø, men enkelte af de større børn har ønsker og forslag til forbedringer. De udtrykker, at de keder sig i de fælles udearealer, hvor der er ikke er udfordringer nok. Der mangler noget med nogle forhindringer, noget mere spændende og vildt, som man kan lære, siger en 10-årig dreng og støttes af sin jævnaldrende ven.

Skilsmissebørn har erfaringer og kan sammenligne deres hjem. En dreng, hvis far bor i København, siger: »Ja, der er mere cement over det hele. Men så er der sådan nogle steder med græs, der er hegnet ind. Det er lidt irriterende, det er hegnet ind – man kan ikke komme ind og spille fodbold på det eller hvad man nu vil«. Og han synes, at det er meget anderledes end i Albertslund.

3.5 Sammenfatning

I det følgende sammenfattes børnenes udsagn. Det er de valgte temaer, der er i fokus. Formålet er at fremhæve karakteristiske forhold i de fire kvarterer som svar på projektets andet hovedspørgsmål. Desuden indgår de forhold, børnene peger på som vigtige, og det de ønsker sig anderledes.

Kvarteret omkring Ndr. Frihavsgade set i børnehøjde

På Østerbro fylder trafikken meget i børnenes bevidsthed. Børnene beretter om, hvor de må gå, og om de store veje. Flere udtrykker angst og usikker-

hed i forhold til de daglige ruter, og når de gerne vil nå legepladsen eller besøge kammeraterne. Mange børn har cykler, men bruger dem sjældent og aldrig på egen hånd. Leg udendørs foregår i kvarterets byfornyede gårdrum og på legepladserne. Ikke alle børn har adgang til disse faciliteter og er derfor henvist til at lege indendørs eller til at blive fulgt af voksne. Børnene træner adfærd og forholdsregler i trafikken med forældrene og ser frem til, at de må selv.

Nogle børn fortæller begejstret om legepladserne i Fælledparken. Det er de lidt større børn som efter aftale og hvis de følges med en kammerat, får lov til at krydse Østerbrogade og Ndr. Frihavnsgade og lege på legepladserne eller i parkens rum. Børnenes evner til at udforske og finde udfordringer kommer til udtryk, når de fortæller om deres huler og hemmelige steder, som de finder i gårde og byrum. Disse steder udfordrer kreativiteten ved at indeholde en lille smule mystik. Også naturens tilstedeværelse registreres af børnene på Østerbro. Dyr – både de naturligt forekommende og kæledyr – interesserer børnene, og blade og frugter samles og beundres.

Børnene på Østerbro møder kammerater i gården men fremhæver, at der kan opstå problemer, hvis »de store« har erobret gården til voldsomme lege, hvor ikke alle kan være med. Fortovet omkring karréen, hvor man bor, kan for nogle børn betyde mulighed for at nå en slikbutik og for at se på vinduer, ønske sig ting og give fantasien frit løb. Mangfoldigheden af indtryk omtales med stor begejstring og som mental udfordring. Det at få lov til og kunne færdes mere frit er et mål for mange af børnene, som udtrykker for at man er på vej til en større selvstændighed, som er vigtig.

Der er ikke meget græs i kvarteret på Østerbro. Nogle børn udtrykker, at de savner græs, hvor de kan spille fodbold. Andre siger, at de gerne ville have, at gården var større, så der kunne blive plads til blomster og gynger. Nogle udtrykker, at gårdens legeredskaber kun er for de små og ikke er tilstrækkeligt udfordrende for dem. Børnene udtrykker også behov for steder, hvor de ikke forstyrres, og glæde ved udsigten til engang at få lov til selv at gå over gaden til legepladsen. Ubehagelige lugte, affald der flyder, og folk der sidder på bænken og drikker, fremhæves som negativt. Børnene udtrykker ærgrelse over de begrænsninger, som trafikken sætter for de fleste børn.

Kvarteret ved Ågerupvej set i børnehøjde

Når børnene fortæller om deres færden mellem hjem, skole og institution i parcelhuskvarteret ved Ågerupvej, er det en fortælling om de vanskeligheder, der skal overvindes. Børnene har aftaler og regler, der skal sikre deres daglige færden, og mange er afhængige af hjælp fra voksne. Der er store afstande mellem hjem, skole og institution, og ikke alle børn må eller kan cykle. Trafikken på de gennemgående veje og boligvejene er hæmmende for børnene og binder dem til hus og have, når de er kommet hjem. Nogle børn omtaler fortovet som »Firkanten«. Det er der, man må gå, og der man kan lege, men kun det fortov der ligger i tilknytning til hjemmet.

I kvarteret er fælles legesteder og muligheder for spontane møder med andre børn begrænsede. Lidt ældre børn kan og må bruge nabokvarterenes

legemuligheder. Familien har et fristed i haven, og børnene fortæller om deres leg her med søskende og kammerater. Ofte har de legeredskaber, og enkelte har en del af haven som deres territorium. Andre fortæller om, hvordan de inddrages i arbejdet i haven, og om hvordan de, i samværet med de voksne, lærer om planter og havens æstetik. Haven giver mulighed for huler og hemmelige steder. Mange holder kæledyr og udtrykker glæde ved naturens plante- og dyreliv.

Børnene i kvarteret omkring Ågerupvej fremhæver fortovets muligheder for bevægelse på cykel og rulleskøjter. De lidt større børn, som har mere frihed, udtaler sig begejstret om fart og udfordringer, man kan opsøge på cykel uden for kvarteret. Haven er vigtig, og mange fremhæver ting, de laver og leger i haven. Sanserprægede oplevelser beskrives, og muligheden for ro i havens stille rum tillægges betydning.

Omkring Ågerupvej opsøger de lidt større børn nabokvartererne, så snart de får lov. Der er legepladser med gode legemuligheder, hvor man kan kravle op og få udsyn og kropslig udfordring mm. Mulighed for boldspil er vigtigt og savnes i haverne, hvor der kan være begrænsninger i havens indretning, blomster m.m.

Kvarteret Hedeparken/Magleparken set i børnehøjde

I Hedeparken/Magleparken færdes børnene nogenlunde frit inden for kvarterets rammer enten gående eller på cykel. Børnene fortæller om de mange legemuligheder og attraktioner. Trafikken er kun i begrænset omfang en hindring for bevægelsesfriheden. Desuden sikrer tunneller og gangbroer adgangen til idrætsanlægget mod øst og naturområderne mod syd. Der er arbejdet med legemulighederne i kvarterets interne gårdrum. Muligheder for redskabslege, regellege og skabende leg er tilstede og værdsættes af børnene. De indtager deres legemuligheder med krop og kreativitet. Der er ingen private friarealer, så alle udendørsaktiviteter finder sted i det offentlige rum. Her giver den store rummelighed også mulighed for at opsøge steder, hvor man kan bygge huler og være alene eller sammen med få kammerater. Naturelementer opleves med krop og sanser, når kælkebakken bestiges, og det store udsyn åbner sig, eller når åens muligheder udfordres med sten, blade og småskibe.

Børnene beskriver fryden ved fart og mulighederne for at ræse. Børnene bruger deres cykel og vælger forhindringer og svære steder, der udfordrer kroppen og hvor de træner færdigheder. Børnene har et engageret forhold til deres fælles landskaber: Kanalgaden hvor de mødes på vej til og fra skole. Skateboardbanen hvor de træner, Ishuset, hvor de sætter hinanden stævne, eller fodboldbanen i et af de interne gårdrum, hvor man kan være med både som tilskuer og som aktiv.

Børnene beskriver desuden det hierarki af legepladser, der er i kvarteret og forskellen mellem nye og gamle, gode og mindre gode. Børnene tillægger legepladserne forskellige værdier og giver dem navne, som bruges til at identificere dem i snakken og fremhæve, at det er deres steder. I nogle gårdrum er der bakker og skovagtig vegetation, som udfordrer børnenes fantasi. Det

er her, de har mulighed for at bygge huler og opleve naturen. Det er også i gårdrummene, man leger med sit kæledyr sammen med legekammerater med samme interesse. Byggelegepladsen i kvarterets udkant, hvor børnene har kaniner, og hvor der også er større dyr, er tilgængelig uden for den almindelige åbningstid og omtales af børnene som et sted at gå hen.

I Hedeparken/Magleparken er der et stort udbud af legepladser, og børnene lader ikke til at mangle noget i den retning, men kritiserer til gengæld de store åbne græsarealer, der er i nogle af gårdrummene. En dreng kunne godt tænke sig noget andet end græs. Ro og ensomhed kan opnås på grund af kvarterets store rummelighed og børnenes muligheder for at færdes frit.

Kvarteret Vængerne set i børnehøjde

I Vængerne, hvor der er gennemført en konsekvent adskillelse af trafikarterne, fortæller børnene at de starter med at cykle, når de begynder i børnehaveklassen. De er meget mobile på deres cykler og færdes frit inden for det territorium, der er stillet til deres rådighed. De beskriver de mange muligheder, der er for at køre rundt i kvarteret. Krop og fantasi udfordres, de leger opdagelsesrejsende og finder smutveje og varierer deres rute.

Legepladser og legesteder er organiseret i et hierarki, som starter i de små private haver og fortsætter med boliggruppernes torve, stier og legepladser. Legepladsernes størrelse indretning og udstyr tilpasses børnenes forskellige alder. Den store legeplads i den grønne kile er et fristed for de større børn i kvarteret. Her kan de være sig selv uden voksnes overvågning. Der er adgang ad tunneller eller lyskryds til bydelens grønne områder og til de grønne anlæg i kommunen og til Vestskoven. Men haven er det trygge legested, hvor man kan lege de stille lege, f.eks. med sit kæledyr eller se på blomster, plukke frugt m.m. De fælles friarealer lige uden for haven giver mulighed for at udvide territoriet og flytte legene med. De store fælles friarealer og beplantede områder med skovkarakter giver børnene muligheder for at gå på opdagelse, finde dyr og hemmelige steder. Her kan fantasien få frit løb, det fortæller børnene om, og man fornemmer at grænsen mellem fantasi og virkelighed forskydes i eventyret, som opleves.

I Vængerne fremhæver mange børn friheden til bevægelse og det at gå på opdagelse i kvarteret som vigtigt. Børnene ved godt, at vejene er farlige, men de er ikke truende for deres muligheder. Trygheden i det bolignære landskab fremgår af børnenes beretninger om lege og indtryk herfra. Fra en vis alder får børnene behov for at fjerne sig fra trygheden og de voksnes overvågning og søger ud i randen af bebyggelsen, hvor de store grønne områder forbinder boligkvarterene i bydelen. Der finder de frihed til at udforske deres sociale muligheder og naturen på egen hånd.

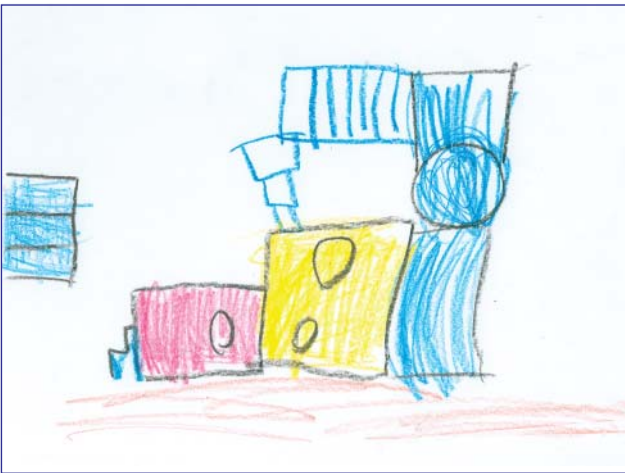
De større børn i Vængerne siger, at de mangler noget, der er spændende, hvor man kan lære noget og udfordres. De keder sig en smule, når de bliver større og deres verden bliver for velkendt og overskuelig. De er modne til et nærmiljø, hvor både deres krop og intellekt får mere at arbejde med. Det kan være mangfoldighed, råderum, kropslige udfoldelser, mental udfordring eller sansemæssige påvirkninger, de ældste børn i dette kvarter udtrykker behov for.

Silkes tegning af »der hvor man bor« i tætbyen.
Ndr. Frihavnsgade-kvarteret.

Her bor Maja i parcelhus med garage.
Ågerupvej-kvarteret.

Legeborgen er det »bedste legested« for Rasmus.
Hedeparken/Magleparken.

Clara plukker æbler i sin have i tæt/lav bebyggelse.
Kvarteret Vængerne.

4. Analyse og forslag til forbedringer

Projektets to spor – jf. figur 1 – sammenholdes i dette afsnit med henblik på at identificere forbedringsmuligheder i de fire kvarterstyper, som tilgodeser kvarterernes børn.

4.1 Resultaterne

Undersøgelsen bekræfter, at der er store forskelle i børns muligheder i byens landskab. Mulighederne er knyttet til kvarters- og boligtyper og til kvarterets alder og trafikforhold m.m. Sammenligner man kvartererne, bliver de kvartersbetingede vilkår for børnene meget iøjefaldende. Forskelle i de friarealtyper, der er til rådighed, fremgår af figur 5, og forskelle i muligheder for udfoldelse og oplevelser er illustreret i figur 6.

Kvartersanalyse

I alle fire typer kvarterer er der meget areal (se tabel 1 og 2), der ikke er bebygget eller anlagt som vej eller parkeringsareal. I kvarteret med karrébebyggelse på Østerbro er næsten halvdelen af det samlede areal offentligt byrum og grønt område. I forstadskvartererne i Ballerup og Albertslund udgør haver, gårdrum, parker, fortove og pladser tilsvarende ca. tre fjerdedele af det samlede areal.

Umiddelbart skulle man derfor tro, at der er en stor rummelighed i kvartererne, og at de er velforsynede med udendørs muligheder. Men en lang række faktorer påvirker arealernes tilgængelighed og brugsværdi som fælles bylandskaber. I de ældste kvarterer er friarealer og offentlige byrum tilfældigt placeret på baggrund af en vejplan for kvarterets gradvise udbygning. I nyere kvarterer er byrum, friarealer og bebyggelse integreret som resultat af en bebyggelsesplan for det samlede område, hvilket betyder, at der er et sammenhængende hierarki af grønne områder og offentlige byrum i kvartererne. Ejerforhold, manglende trafikikkerhed, miljøbelastninger, konkurrerende interesser og slid påvirker mulighederne negativt i flere kvarterer, men manglende bevidsthed om arealerne som en ressource kan også være en årsag til, at mulighederne ikke udnyttes.

Der er store forskelle mellem de fire kvarterer, men man kan ikke tale om én kvarterstype, der – set med planlæggerøjne – klart giver de bedste muligheder for børn. Alle kvarterer har noget at tilbyde, men der er markante forskelle i mulighederne for at færdes frit, og når det drejer sig om variation og tilgængelighed til forskellige aktiviteter.

Børnenes udsagn

Børnenes udsagn karakteriserer kvartererne, men er også udtryk for et enkelt barns iagttagelse eller opfattelse af forhold i kvarteret. Børnene udtaler sig på baggrund af kvarterets muligheder og omtaler dem oftest positivt. Det

fremgår af interviewmaterialet, at børnene er stolte af deres kvarter og bruger mulighederne. Særligt de yngre børn er begejstrede. Historier om begrænsninger, restriktioner og ønsker om andre vilkår stammer især fra de to ældste kvarterstyper. I de to nyere kvarterer udtrykker nogle få, at de savner udfordringer, noget der er ukendt og gerne farligt. Kvarteret er blevet for forudsigeligt, og børnene møder ikke den mangfoldighed og dynamik, som børn i den tætte by oplever.

Færden i kvarter og bydel

Børnene tilbagelægger dagligt relativt store afstande, når de færdes i deres kvarter på vej mellem hjem, skole og institution. Men ikke alle børn færdes på egen hånd på grund af trafikken. F.eks. cykler børnene på Østerbro sjældent, mens børn i Vængerne har et meget intenst forhold til cyklen som en trofast følgesvend. De muligheder og oplevelser, der er på den daglige rute, bliver en del af barndomslandskabet, der erindres af barnet og bliver formegentlig en reference for resten af livet.

Den tid, barnet bruger på vejen mellem hjem, skole og institution, kan betragtes som barnets »egen tid«. Inden for den tidsramme, som er aftalt med institution eller forældre, har barnet mulighed for at lave svinkeærinder og opleve omgivelserne på egne betingelser. Denne mulighed udnyttes af nogle børn til at gå »på opdagelse«, opsøge »gode steder« eller lægge vejen forbi »den hemmelige hule«.

Legepladser, legesteder, fysisk aktivitet og skabende leg

De fleste børn i undersøgelsen peger på et udendørs sted, når de skal vælge deres bedste legested. Over halvdelen vælger at tegne en legeplads. Børnene har en klar opfattelse af legepladser som deres steder og har en meget præcis mening om indretning og kvalitet i forhold til de udfordringer, legepladsen tilbyder. Børnene relaterer sig til bestemte legepladser og giver dem betydning ved at forsyne dem med navne. Det at kunne kravle op på noget og få udsyn fremhæves af mange som vigtigt, men en god legeplads kan også være en, der appellerer til fantasien. Det kan bl.a. være buskadsset omkring legepladsen, der gør, at den er god, fordi man her kan lege jungle og gemmelege. At udfordre kroppen ved at hoppe ned fra noget, at få fart på og at gemme sig indgår i børnenes legende og afprøvende forhold til byens landskaber.

Muligheder for fysisk aktivitet tiltrækker de fleste børn. Næsten alle drenge har et engageret forhold til fodbold eller andre former for boldspil. Børnene giver udtryk for mange forskellige fritidsinteresser, knyttet til fysisk aktivitet, f.eks. nævnes ridning og skateboard. Interesserne ændrer sig og smitter mellem børnene, og de følges ad til det, de går til.

Spontan udeleg og oplevelser i kvarteret

Kvarterets rummelighed er afgørende for mulighederne for kreativ udfoldelse og udforskning i kvarteret. Arealer, der ikke bruges intensivt, arealer der ligger i periferien og arealer, der ikke har de voksnes bevågenhed, er de fortrukne steder.

Børnenes udsagn bekræfter, at børn har behov for steder, de kan knytte sig til. Det har betydning for børn at kunne trække sig tilbage til et roligt sted, hvor de kan være alene eller sammen i overskuelige sociale fællesskaber.

I alle fire kvarterer findes de fleste huler i det offentlige rum og primært på de daglige ruter mellem hjem, skole og institution. Man kan tolke børnenes udsagn derhen, at det ofte er havens eller friarealernes vegetation, der sætter fantasien i gang. Buskads, hvor der kan laves gange, og hvor grenene kan formes til rum, er attraktivt og udfordrende. Den begejstring og entusiasme børnene i undersøgelsen lægger for dagen, når de fortæller og viser hulerne frem, tyder på, at der er noget vigtigt på spil, som kan knytte an til det at skabe og forsvare eget territorium og egen identitet.

De dyr, der lever frit i kvarteret, udøver en særlig tiltrækning på en del af børnene. Der er drengen, som leder efter og ser frøer alle vegne. En anden dreng har opbygget en hel verden af tamme og vilde dyr, som han forholder sig til. Han har bl.a. konstrueret en papegøjefælde, hvor han håber, han kan fange papegøjen, der er fløjet væk.

Tanker og udsagn om kvarteret

Nogle børn udtaler sig meget fantasifuldt om deres samspil med de natur-elementer, der er i kvarteret. Vand tiltrækker børn. Vandlege er at udfordre elementet ved at sprøjte og pjaske med vand eller finde eller bygge noget, der kan flyde på vandet. Det kan være voldsomme vandkampe eller blidere lege, hvor man fisker eller kaster sten i vandet, der laver ringe. I disse lege er sanseoplevelserne centrale. En dreng har fanget haletudser og mærket, hvor sjovt det kilder, når han holder dem i lidt vand i hånden og sanser deres bevægelser.

Børn ønsker en vis grad af kaos, dvs. muligheder for at udforske steder, bruge deres fantasi og skaberevner. Legepladser indgår i forskellige friareal-typer som det sted, der entydigt henvender sig til kvarterets børn, men børn leger og udfolder sig overalt, hvor de finder muligheder, der udfordrer dem. Bykvarteret som helhed er en del af børnenes verden og indgår som en vigtig arena for deres udvikling og forståelse af egne muligheder og evner.

Legepladser bruges ofte helt anderledes end voksne umiddelbart tror, afhængigt af børnenes forestillinger. Det kan tolkes ud af deres historier om aktiviteter og fantasier. Børn beretter ikke om helheder og form, men udtrykker, at de savner plads eller savner græs. Savnet er ofte relateret til fravær af aktivitetsmulighed, f.eks. i forhold til at spille fodbold.

Børnene indtager rummet, hvis der er mulighed for det, og gør det til deres ved gennem legen at give det en mening eller betydning. Derved bliver barnets steder skabt. Steder er med til at styrke tilhørsforholdet og give identitet. Et sted omtales ofte af børn som der, hvor jeg eller vi gør sådan eller sådan. Afhængig af kvarterstypen får børn forskellige erfaringer med naturen, men hvordan dette påvirker deres naturforståelse og natursyn kan ikke direkte afledes. Men de allerfleste børn er interesserede i dyr og leger gerne ude.

4.2 Planlægning og forvaltning af børnevenlige byer og bykvarterer

Forslag til konkrete forbedringer er relevante i forhold til de forandringsprocesser, der til stadighed er aktuelle i nutidens byer og bykvarterer. I det følgende foreslås mulige forbedringer i de fire kvarterstyper på baggrund af undersøgelsen. Forbedringerne vedrører børnenes bevægelsesmuligheder og sigter mod at inspirere til større variation i udfoldelses- og oplevelsesmuligheder for børn.

Etagebebyggelse i karréstruktur

Der er et stort behov for at forbedre børnenes muligheder for at færdes mere frit i byens rum. Det vil betyde forbedrede muligheder for kropslig aktivitet og muligheder for at opsøge legemuligheder, fritidsaktiviteter og for at mødes med kammerater og udforske byens landskaber.

I det valgte kvarter på Østerbro vil mulighederne for at færdes kunne forbedres ved at etablere flere fodgængerovergange, trafiklys, gangbroer og stier i eget tracé. Derved kan børnenes muligheder for at bruge Fælledparkens tilbud på egen hånd forbedres. Internt i kvarteret kan der arbejdes med at åbne havearealer og institutionslegepladser og skabe forbindelser mellem byrum og de eksisterende legemuligheder, der i dag ligger som isolerede øer i bylandskabet. Denne omformning kan ske i forbindelse med bykvarterets løbende fornyelse.

I kvarterer, der er domineret af karrébebyggelse, er gårdrummene vigtige byrum. Den begrænsede størrelse og de mange forskellige interesser, der skal tilgodeses, betyder konkurrence om pladsen og begrænser udfoldelses- og oplevelsesmulighederne. Det er især de små børn, der tilgodeses i de byfornyeede gårdrum. Forbedringer for de større børn kan ske ved at etablere muligheder for boldspil uden for gårdrummene på steder, hvor der er græsflader til rådighed, eller i legegader, der kan indrettes til formålet.

Legepladserne er indrettet med legeredskaber, der bruges intensivt. Legepladserne har stor betydning for alle børn. Supplerende arealer med naturpræget beplantning vil forbedre børnenes muligheder for fantasilege og naturkontakt. Upåagtede steder findes kun undtagelsesvis i tæt-byen. Men selv små arealer vil kunne tilgode børnenes behov for at have et hemmeligt sted, hvor de oplever mystikken ved at være alene og skabe sit eget rum. Bevidstheden om dette behov hos børnene bør bidrage til at områder, der ikke er taget i brug til et bestemt formål, bevares – i det mindste for en tid.

Forbedringsmuligheder i etagebebyggelse med karréstruktur

- Trafikregulering og trafikadskillelse, så børnenes muligheder for bevægelse, for at være spontant opsøgende og mødes forbedres
- Udfordringer for de lidt større børn (8-12 år) i form af adgang til større arealer, hvor der kan spilles bold, bygges huler og skabes egne steder
- Sikring af forbindelser mellem de eksisterende isolerende steder og bydelens grønne områder og større landskaber

Enfamiliehuse i parcelhuskvarter

Også i denne kvarterstyper vil forbedringer af børnenes bevægelsesmuligheder give bedre muligheder, både i forhold til at nå attraktive legesteder og sportsfaciliteter og i forhold til at besøge kammerater i fritiden. Sikre cykelruter vil give børnene muligheder for kropslig aktivitet og udvikling af selvstændige kompetencer inden for kvarterets og bydelens rammer.

I parcelhuskvarteret er mulighederne for leg i det offentlige rum meget begrænsede. Forbedringer af fælles lege- og boldspilsmuligheder vil betyde større variation i aktivitetsmulighederne i kvarteret og skabe rammer for fællesskab med kammeraterne. Områder med naturpræget vegetation vil være en forbedring af mulighederne for naturoplevelser og mulighederne for at gå på opdagelse på egen hånd.

En fornyelse af kvarteret, hvor udvalgte private arealer inddrages til fællesformål, vil forbedre udfoldelses- og oplevelsesmulighederne for børn og bryde kvarterets ensformighed.

Forbedringsmuligheder i parcelhuskvarter

- Trafikregulering og trafikadskillelse, så børnenes sociale muligheder og muligheder for bevægelse i og ud ad kvarteret forbedres
- Kvarterløft ved inddragelse af arealer, der kan sikre fælles byrum og større grønne arealer med sociale muligheder, aktivitetsmuligheder m.m.
- Tiltag, der bryder den monofunktionelle virkelighed, som er karakteristisk for kvarteret

Etagebebyggelse med åben struktur

I nyere kvarterer med hel eller delvis adskillelse af trafikkanterne har børnene gode muligheder for at færdes og agere i byrum og grønne strukturer. Forbedringsmulighederne i disse kvarterer består i forsat arbejde med trafiksikkerhed og -tryghed, men også i at udvikle mulighederne for, at børnene lærer at vurdere sikkerhed og risiko i trafikken og træner egne færdigheder på cykel.

De grønne rum mellem boligblokkene i det udvalgte kvarter i Ballerup var oprindeligt udformet efter en skabelon med tre variationsmuligheder, som understøttede det monotone udtryk i den stramt udformede bebyggelsesplan. Der er efterfølgende sket forbedringer med henblik på at skabe større variation og flere forskellige lege- og aktivitetsmuligheder, men der er stadig muligheder for forbedringer. En mulighed er at nuancere udtrykket gennem driften af de store grønne områder, sådan at oplevelsen af henholdsvis have-, park- og naturprægede friarealer bliver en del af tilbuddet i bykvarterets nære landskab.

En anden mulighed er at styrke et varieret udtryk ved at give beboerne brugret til dele af fællesarealerne i gårdrum og udkantsområder. En sådan deling vil sikre grønne områder med havekarakter, bidrage til at nedbryde den store skala og give haveinteresserede et kreativt frirum, som også ville komme børnene til gode. En ændret organisering af drift og ansvar vil give familier og børn en unik mulighed for tilbagetrækning og ro og for sansoplevelser og naturerfaring tæt på boligen.

Forbedringsmuligheder i etagebebyggelse med åben struktur

- Forbedringer i forhold til den usikkerhed, der skyldes, at trafikdifferentieringen ikke er konsekvent gennemført
- Sikring af større funktionel mangfoldighed i kvarteret
- Sikring af større frodighed i det fysiske udtryk
- Brugsret til beboerne til dele af gårdrummene

Tæt-lav bebyggelse

De nyere tæt-lavbebyggelser fra 1990'erne har bilfri byrum. Børnene bevæger sig frit på cykel og til fods og træner egne færdigheder under trygge forhold. Erfaringer med trafikken må hentes uden for kvarteret. De større børn bevæger sig på cykel over store afstande og opsøger bydelens og kommunes muligheder. Løbende vurdering af trafikikkerheden i forhold til dette bevægelsesmønster og i forhold til børnenes evne til at vurdere sikkerhedsrisiko kan indgå i arbejdet med forbedringsmulighederne.

De større børn savner udfordringer i kvarteret. Forbedringer i form af større skalamæssig og indholdsmæssig variation i forhold til de lidt ældre børns forskellige ønsker og kompetencer skal tænkes ind i en plan for videreudvikling af kvarteret og de tilgrænsende byrum og landskaber.

Børnene i dette kvarter, hvor der er så stor mobilitet, er aktører i det offentlige og halvoffentlige rum på en helt anden måde end i andre kvarterstyper.

Forbedringsmuligheder i tæt-lavbebyggelse

- Sikre større variation i de udfordringer, som byrum og friarealer tilbyder børnene
- Tilstræbe gradvis fornyelse, som respekterer kvarterets identitet og historie

4.3 Afrunding

Forståelsen for betydningen af legemuligheder for børn udendørs har udviklet sig gennem den byggeperiode på ca. 100 år, som de fire kvarterstyper beskriver. Undersøgelsen bekræfter, at de behov som blev fremhævet af arkitekter og pædagoger i 1950'erne, jf. side 9, stadig er aktuelle. Den bekræfter også, at den tid, nutidens børn har til rådighed til at træffe egne valg, er meget begrænset. Desuden viser undersøgelsen, at trafikken i de allerfleste af de kvarterer, hvor børn bor, begrænser deres muligheder for udendørs udfoldelse på egne betingelser. Således kan man sige, at det moderne barns oplevelser både begrænses, iscenesættes og overvåges af de voksnes aktiviteter og regelsæt.

Tjekliste

Børnene finder muligheder i alle kvarterstyper, men de fysisk-funktionelle forhold er afgørende for, i hvor høj grad børnene kan få opfyldt deres behov. En tjekliste, der sætter fokus på børnenes ønsker og muligheder i dagens bykvarterer, kan se sådan ud:

Et godt kvarter skal indeholde mulighed for:

Færden

- Muligheder for at færdes og opsøge steder
- Udvikling af selvstændige kompetencer i byrummet

Kropslig udfoldelse

- Bevægelse, løbe, cykle, skate etc.
- Boldspil og andre regellege

Sociale færdigheder

- Møde med andre grupper
- Spontane lege med kammerater
- Besøge kammerater og andre

Sanseoplevelser

- Fantasileg, natur
- Ro og hemmeligheder

Identitet

- Tilegnelse af sted
- Natur, årstider, mangfoldighed

Børnepolitik

Mange kommuner arbejder med en børnepolitik for at sætte fokus på børnenes vilkår og muligheder. Fra svenske og tyske kommuner er der eksempler på strategiske værktøjer, dvs. strategiplaner, der analyserer legepladssituationen i de pågældende kommuner med henblik på forbedringer for børn i alle aldersgrupper.

I Danmark er strategisk planlægning en del af kommunernes kommuneplanlægning. Det giver mulighed for et helhedssyn på børns vilkår, men det kræver både vilje, viden og det rigtige værktøj, hvis børnelivet skal kunne udfolde sig i byer og bykvarterer. Strategiplaner skal følges op af handling. Det forudsætter en prioritering, der kan udløse de nødvendige ressourcer.

Børns leg på fortovets fliser.

Litteraturliste

Carstensen, T.A., 2005:

Kvarteret i børnehøjde – om steder og strækninger i moderne børns hverdagsliv. Upubliceret ph.d.-afhandling. Arkitektskolen i Aarhus & Center for Skov, Landskab og Planlægning.

Chase, R.A., 1993: Toys and infant development:

Biological, psychological and social factors. *Childrens Environment Quarterly* 9(1), 1-12.

Grahn, P., 1991:

Om parkers betydelse. *Stad & Land* nr 93/1991. Sveriges Lantbruksuniversitet, Alnarp.

Guldager, S., 2002:

Kvarteret som ramme om børns hverdagsliv – en præsentation af fire bykvarterer. Arbejdsrapport, *Skov & Landskab*.

Harrison, C.; Burgess, J.; Millward, A.; Dawe, G., 1995:

Accessible natural greenspace in towns and cities. A review of appropriate size and distance criteria. *English Nature Research Reports*, No. 153.

Herrington, S., 1997:

The Received View of Play and the Subculture of Infants. *Landscape Journal* 16(2), 149-160.

Holm, S., 1998:

Hvem bruger byens grønne områder? *Skov & Landskab*. Park- og Landskabsserien. Videnblad nr. 3.11-19.

Holm, S., 2000:

Anvendelse og betydning af byens parker og grønne områder. *Skov & Landskab*. Park- og Landskabsserien nr. 28/2000.

Holm, S., 2001:

Børn og byens grønne områder. *Skov & Landskab*, By- og Landsplanserien nr. 11/2001.

Højring, K., 2002:

Om at sanse natur. *Skov & Landskab*, Park- og Landskabsserien, Videnblad nr. 3.12-6.

Jensen, B.T., 1952:

Børnenes legebehov. *Arkitekten*, månedshæfte årgang 54 (1-2), 28-34.

Jensen, T.A.; Jørgensen, G., 2001:

Børn i bykvarteret – hvad børn kan fortælle om deres boligkvarter. In: Nordic Journal og Architectural Research, 2001:1. pp 77-87.

Kaplan, R., Kaplan, S. 1989:

The Experience of Nature. A psychological Perspective Cambridge University Press, Cambridge.

Kvale, S. 1997:

InterView. En introduktion til det kvalitative forskningsinterview. Hans Reitzels Forlag, København.

Lindholm, G., 1995:

Skolgården – vuxnas bilder, barnens miljö. Stad & Land nr 129/SLU, Alnarp.

Nordisk Ministerråd, Miljørapport 1987:4:

Nærrecreation – friluftsliv og fysisk planlægning i Norden, København.

Nordström, M., 1990:

Barns boendeföreställningar i ett utvecklingspsykologiskt perspektiv. Statens Institut för byggnadsforskning SB:30, Gävle.

Nyt fra Danmarks Statistik:

Byggeri og boligforhold. Boligopgørelsen 1. januar 2005.

Rasmussen, K.; Schmidt, S., 2001:

Spor af børns institutionsliv – unges beretning og errindring om livet i børnehaven. Hans Reitzels Forlag, København.

Rasmussen, K., 2004A:

Børnene i kvarteret – kvarteret i børnene – om børns hverdagsliv, steder og ruter. Roskilde Universitetsforlag.

Siegumfeldt, M., 1945:

Et legepladsprogram, Havekunst årgang 26, 25-45.

Sigsgård, E.; Rasmussen, K.; Schmidt, S., 1998:

Andre måder – Grænser eller ej. Hans Reitzels Forlag, København.

Sørensen, C. Th., 1931:

Parkpolitik i sogn og købstad. Dansk Byplanlaboratorium, København.